

verschijnt niet in januari en augustus

MilIEURAMA

Afgiftekantoor
Brussel X

nummer 3
maart 1998

Maandblad
van
de Bond
Beter Leefmilieu

Redactie en administratie:
Tweeherkenstraat 47,
B-1000 Brussel
Tel. 02/282.17.20. - Fax. 02/230.53.89.

• De Schelde bijt van zich af...

• TUSSEN SCHAAMGROEN EN NATUURBEHOUD. HUGO PLUYMERS VERTELT.

• Zijn de VLAAMSE VERBRANDINGSOVENS VOORBIJGESTREEFD?

• BATIBOUW. EEN ECOLOGISCHE TERUGBLIK...

• KIRGISTAN. HET LAND DAT STALIN IN ZIJN PLANNEN VERGAT.

Inhoud

Commentaar

2

Over individualisme dat al te dikwijls overheerst...

Omslagverhaal

3-6

Binnenkort sluiten de Vlaamse en Nederlandse milieubeweging het verdrag van Saeftinghe af. Een tweede adem voor de Schelde?

Ledenblad

7

Met uw idee over het MAP én een Ronde van Vlaanderen van de Stedenbouwwacht.

Interview

8-11

Zijn Limburgers inderdaad hun tijd vooruit? Lees en denk. Milieu-activist 'van het eerste uur' Hugo Pluymers over wat was en is.

Flitsen

12

Over afvalpreventie én de noodzaak aan een degelijk waterbeheer...

Beleid

13-16

Zijn onze verbrandingsovens verleden tijd. De milieubeweging en de afvalverwerkingsindustrie wisselen van gedachten...

Campagne

17-19

Boompjes kappen in Canada? Het lijkt u wel iets? Dan had u buiten Greenpeace gerekend!

Ecotips

20-21

Batibouw deed zonet zijn deuren dicht. Wij doen hun boekje open...

Boek en Milieu

22-23

Lees, lees, lees...

Frontlijn

24-25

Boeren betogen in Brussel, klassen werken aan het milieu, Kelchtermans wil minder lawaai rond Zaventem. De band?

Wet en Mina

26

Openbaarheid van bestuur. Geen recht, wel een plicht!

Kalender

27

Duurzame landbouw, een provinciaal milieubeleidsplan voor Antwerpen en experimenteren met water in de klas...

Internationaal

28-31

Kirgistan, het land dat Stalin in zijn plannen vergat, laat Lenin nog steeds op de sokkel staan.

COMMENTAAR

Laat samenwerking de ijdelheid overstijgen...

De laatste jaren gaan we zo prat op het partnerschap en overleg met alle mogelijke oude en nieuwe sociale bewegingen, industrieën, overheidsdiensten, enz. dat we de solidariteit binnen eigen rangen vergeten. Individualisme overheerst al te dikwijls. Stilaan is de milieubeweging met daarbinnen een aantal sterke verenigingen die zich duidelijk kunnen profileren rond een of ander thema, rond een of ander (problema) werksgebied, "gezaghebbend" geworden. En dan is de verleiding groot om zijn eigen gang te gaan, om eigenzinnig alleen het eigen doel voor ogen te houden. Toch blijft solidariteit broodnodig als we in gedachten houden dat het doel waarvoor we allen opkomen de verbetering van de leefomgeving is en niet al die ijdelheidstrelende neveneffecten van mediabelangstelling, grote ledenaantallen, erkenning door degenen die nog (veel) machtiger zijn dan wijzelf...

Het verdrag van Saeftinghe, waarover ons omslagartikel gaat, is een schoolvoorbeeld van deze gevraagde solidariteit. Bij een eerste analyse van de situatie verbaasde het ons dat dit enkel een verdrag is tussen milieuverenigingen uit Vlaanderen en Nederland, waarvan het merendeel gegroepeerd is binnen de Frans-Waals-Vlaams-Nederlandse vereniging Grenzeloze Schelde. Dit haast vergeten model van samenwerking is versterkend, energieverblindend maar wellicht zeer voldoendegevend. Het gevoel krijgen samen aan de kar te trekken, niet meer alleen willen en moeten vechten, zo werken we graag.

Lieve Grauls

COLLOFON

Milieurama

18de jaargang - Maandblad van de Bond Beter Leefmilieu Vlaanderen vzw

Redactie en Administratie

Bond Beter Leefmilieu
Tweeherkenstraat 47 - 1000 Brussel
Tel. 02/282.17.20. - Fax. 02/230.53.89.
email: bblv@pophost.eunet.be
http://www.ecomarkt.net/bbl/

Abonnementen

80 frank (los nummer),
750 frank (jaarabonnement),
1.500 frank (steunabonnement),
1.500 (abonnement buitenland).
Betalings kan op rekeningnummer
001-1475409-18 van Bond Beter Leefmilieu vzw.

Combi-Abonnementen

Lidorganisaties van Bond Beter Leefmilieu kunnen hun leden een uiterst voordelig combi-abonnement van Milieurama aanbieden. Geïnteresseerd? Neem vandaag nog contact op met het BBL-secretariaat.

Hoofdreducteur en

Verantwoordelijke Uitgever

Lieve Grauls,
Tweeherkenstraat 47, 1000 Brussel

Indirecteureur

Piet Decoster

Werken mee aan dit nummer:

Jo Bultynck, Stefaan Claeys, Rik De Baere, Piet Decoster, Lieve Grauls, Erik Grietens, Danny Jacobs, Martine Langen, Bea Lootens, Bart Martens, Jeffery Mathys, Sophie Mestré, Sophie Meirens, Davy 'Rolle' Paulus, Conny Peeters, Stephanie Seeuws, Dirk Serneels, Willy Tondeur, Jo Van Assche, Johan Vandewalle, Saar Van Hauwermeiren, Jan Vanherk, Set Van Houdt, Dirk Van Regenmortel.

Foto's

Frans Geys, Kristel Peeters, Luc Verhaegen

Illustraties

Hilaire

Vormgeving en druk

VUMpress

Copyright

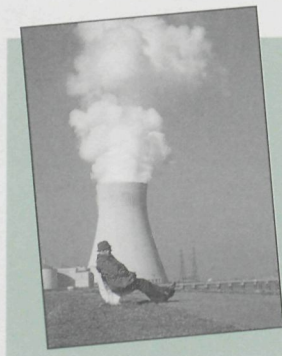
Overname van artikelen wordt aanbevolen, mits bronvermelding.

Advertenties

Adverteerders zijn verantwoordelijk voor de inhoud van de opgenomen advertenties.

Papier

Milieurama wordt (uiteraard) gedrukt op niet-gebleekt kringlooppapier, de kaff is niet-chloorgebleekt. Gooi deze Milieurama niet zomaar weg! Geef hem door aan vrienden of geïnteresseerden. Volledig uitgelezen? Geef Milieurama dan een plaatsje bij het oud papier!

Doel blijft doelloos achter. Mijmerend staren naar wat binnenkort voorbij is. Definitief? Dat valt nog af te wachten... BBL stapt binnenkort naar de rechter om de aanleg van een containerterminal alsnog af te blokken. En de Schelde? Die laat haar niet zomaar aan banden leggen...

(dia voorkaft: Luc Verhaegen)

Heeft de Schelde haar tweede adem gevonden?

Vlaamse en Nederlandse milieubeweging ondertekenen Verdrag van Saeftinghe

Eeuwen geleden noemde men haar 'Scaldis' of ook wel 'Scalda'. Op een Engelse kaart uit 1797 heet ze 'Scheldt', precies zoals de hedendaagse Antwerpenaar over de stroom naast zijn stad spreekt. De Schelde is een rivier die reeds eeuwenlang tot de verbeelding spreekt. Een onuitputtelijke inspiratiebron voor kunstenaars, een trouwe maar onvoorspelbare buur voor de duizenden mensen die doorheen de geschiedenis haar oevers bevolkten. Maar precies een al te exuberante menselijke invloed deed die schoonheid de voorbije decennia drastisch aftakelen. Definitief? Toch niet. Ondanks alles blijft de Schelde een prachtige brok natuur die zich niet zomaar gewonnen geeft...

Op zaterdag 14 maart ondertekenen Bond Beter Leefmilieu (BBL) en de Zeeuwse Milieufederatie en verschillende van hun aangesloten verenigingen het Verdrag van Saeftinghe. Bedoeling van het verdrag is ervoor te zorgen dat de belangrijke natuurwaarden van de Schelde naar de toekomst toe maximaal worden beschermd. "Want dat is nodig", argumenteert BBL-beleidsmedewerker Johan Vandewalle. "De natuur in het Schelde-estuarium kreeg de voorbije decennia een aantal stevige uppercuts te verwerken. De waterkwaliteit van de Schelde ging gevoelig achteruit door de voortdurende verontreiniging door industrie en huishoudens". En er is ook de impact van grootschalige infrastructuurwerken op de natuur en het milieu van het hele Schelde-estuarium. Denk maar aan de recente beslissing van de Vlaamse regering

om in Doel een containerterminal en twee petrochemische industriezones aan te leggen. Johan Vandewalle: "Door de aanleg van de industriezones wordt het natuurgebied 'de Putten' aangetast, het laatste restant van de Oude Arenbergpolder en één van de meest waardevolle stukjes natuur op de linker Schelde-oever".

Verdieping zorgt voor onrust

Maar de voorbije jaren was het niet in het minst de beslissing tot de verdieping van de Westerschelde die binnen de milieubeweging voor onrust zorgde. "De ecologische effecten van die verdieping zijn niet min", aldus BBL-beleidsmedewerker Bart Martens. "Door de uitdieping van de Westerschelde wordt de rivier als het ware

verder 'gekanaliseerd', waarbij de natuurlijke beweging van de onderwaterbodem en de fluctuaties van het geulenpatroon worden onderdrukt". Maar de verdieping van de Westerschelde leidde ook tot een wijziging in stroomsnelheden. Verhoogde stroomsnelheden in de verruimde vaargeul leiden tot een erosie van slikken en schorren in de buitenbocht van de rivier. Bart Martens: "Elders zullen stroomsnelheden afnemen waardoor ondiepe delen van de rivier versneld aanzanden en ophogen. Uiteindelijk zal hierbij op termijn zo'n 500 ha intergetijdegebied verloren gaan. Juist deze intergetijdegebieden, die nu eens wel en dan weer niet volledig onder water staan, zijn belangrijke leefgebieden voor planten en dieren. Zo hebben deze gebieden een paai- en kinderkamerfunctie voor vissen en garnalen en vormen zij een belang-

rijk voedsel-, broed- en rustgebied voor vogels".

Juridisch verzet gestaakt

Precies die verdieping van de Westerschelde was voor de Nederlandse en Vlaamse milieubeweging enkele jaren geleden aanleiding om nauwer te gaan samenwerken. Om op die manier op een meer efficiënte manier het overheidsbeleid terzake, zowel in Vlaanderen als in Nederland, te kunnen sturen. "Geïnspireerd door pogingen van de Zeeuwse Milieufederatie (ZMF) om met het Nederlandse Rijkswaterstaat een overeenkomst af te sluiten, sloot ook BBL samen met enkele lidorganisaties een overeenkomst met de Vlaamse Administratie Zee- en Waterwezen (AWZ)", licht Johan Vandewalle toe. "We staakten ons juridisch verzet tegen de verdieping van de Westerschelde in ruil voor een natuurherstelplan voor de Beneden-Zeeschelde en een geregeld overleg tussen milieuverenigingen en AWZ omtrent de verschillende knelpunten rond het Schelde-estuarium". Overeengekomen werd om rond thema's als de verdieping van de Westerschelde, het slibprobleem, de uitbreiding van de Antwerpse haven op de linker Schelde-oever op regelmatige tijdstippen overleg te plegen.

Maar uiteindelijk liep de deal tussen de Zeeuwse Milieufederatie (ZMF) en de Nederlandse overheid met een sisser af. De overeenkomst die de Vlaamse milieubeweging met de Vlaamse overheid afsloot, kende wel succes. Bizar. Een teken aan de wand dat de natuur- en milieuverenigingen aan beide kanten van de grens hun beleid best wat meer op elkaar zouden afstemmen? "Zeer zeker", geeft Thijs Kramer van de Zeeuwse Milieufederatie toe. "Je moet het verdrag van Saeftinghe zeker ook in die context zien, we willen onze activiteiten wat beter op elkaar afstellen". Hiertoe wordt binnen de schoot van Grenzeloze Schelde, een samenwerkingsverband van zowat alle natuur- en milieuverenigingen langs de Schelde, een Permanent Estuarium Comité (PEC) opgericht. Dat PEC zal instaan voor de coördinatie van de samenwerking tussen de diverse natuur- en milieuoorganisaties aan beide kanten van de grens".

Met zijn allen naar de Schelgedag?

Samenwerking is één zaak, het verdrag van Saeftinghe wil echter vooral een instrument zijn om de natuur in het Schelde-estuarium meer ademruimte te bieden. "We willen een ecologisch gezond functionerend estuarium met schoon water, een rijke natuur en een aantrekkelijk landschap in een veilige en leefbare omgeving", vat Johan Vandewalle de hoofddoelstelling van het verdrag van Saeftinghe samen. "De Schelde is een

Foto: Patrick Meire

Met het verdrag van Saeftinghe wil de milieubeweging een integrale visie rond de Schelde ontwikkelen. Met aandacht voor zowel ecologie, industrie als recreatie.

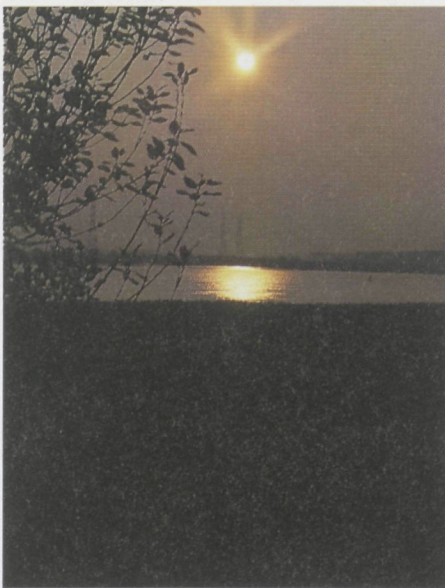
natuurmonument met een internationaal kwaliteitslabel. De rivier heeft bovendien nog heel wat troeven achter de hand om nieuwe natuurgebieden te scheppen en de bestaande natuurwaarden optimaal te laten renderen". Het verdrag van Saeftinghe wordt ondertekend door een breed scala aan natuur- en milieuoorganisaties allerhande. Die organisaties willen vooral een breed maatschappelijk draagvlak op gang brengen om het ecologisch herstel van de Schelde op gang te brengen en te houden. Concreet willen de ondertekenende organisaties bijvoorbeeld werk maken van de oprichting van een 'Scheldefonds'. Thijs Kramer van de Zeeuwse Milieufederatie: "Met dat Scheldefonds willen we financiële middelen bij elkaar brengen om projecten te financieren die, heel concreet, de kwaliteit van

het Schelde-estuarium kunnen verbeteren. Ook de toeristisch recreatieve troeven van de rivier zullen daarbij verbeteren". Jaarlijks zal er ook een Schelgedag worden georganiseerd waaraan alle betrokken Nederlandse en Vlaamse natuur- en milieuoorganisaties kunnen deelnemen. Op deze dag worden de beleidslijnen uitgetekend en een programma uitgewerkt voor het volgend jaar.

Baggeren én vissen?

Maar het ecologisch herstel van de Schelde is vanzelfsprekend niet alleen een zaak van natuur- en milieuoorganisaties alleen. "Je moet nu eenmaal rekening houden met de menselijke activiteit. De Schelde is ook op economisch vlak van levensbelang", weet Johan Vandewalle. "Vandaar dat we met het verdrag van Saeftinghe de overheid willen vragen om voor het jaar 2000 een grensoverschrijdende integrale visie rond de Schelde te ontwikkelen. Zowel de ecologische functie, het vaarwegbeheer, de veiligheid als de recreatieve en visserijfuncties moeten hierin aan bod komen. En we vinden dat de natuur- en milieuoorganisaties bij de uitwerking van die integrale visie en dat beleid maximaal moeten betrokken worden".

Een belangrijke rol voor de overheid dus? "Inderdaad", meent ook Thijs Kramer van de Zeeuwse Milieufederatie. "We vinden dat de overheden aan beide zijden van de grens sneller én efficiënter werk moeten maken van de verbetering van de waterkwaliteit. Dat betekent dat zowel de Nederlandse als Vlaamse regering de afspraken van de Noordzeeconferentie en de Europese richtlijnen onverwijld moeten uitvoeren". Volgens de Vlaamse en Nederlandse milieubeweging moeten de diverse beleidsplannen rond de Schelde ook

De Schelde: een onuitputtelijke inspiratiebron voor kunstenaars...

Foto: Patrick Meire

Foto: Luc Verhaegen

Doel binnenkort voor de bijl? BBL stap binnenkort alvast naar de rechter om de beslissing aan te vechten.

beter op elkaar worden afgestemd. "Tenslotte eisen we in de verdragtekst ook dat verdere haven- en infrastructuurontwikkeling alleen wordt toegelaten wanneer deze de kwaliteit van de natuur én de leefbaarheid van de omgeving niet bedreigt. Op die manier moeten misstappen zoals de recente regeringsbeslissing rond Doel definitief tot het verleden behoren".

Samenwerken prioritair

Dat het verdrag van Saeftinghe een belangrijke stap voorwaarts kan zijn in het verdere ecologische herstel van het Schelde-estuarium staat voor de initiatiefnemers als een paal boven water. "We willen een samenhang creëren tussen verschillende functies, van economie tot ecologie", besluit Johan Vandewalle. "Grote schepen moeten de haven van Antwerpen kunnen bereiken terwijl langs de oevers en

in het valleigebied grote en rijke natuurgebieden liggen zonder dat de mensen hoeven te vrezen voor overstromingen of dijkdoorbraken". Met het ondertekenen van het verdrag willen de natuur- en milieuverenigingen een schot voor de boeg lossen om de verschillende sectoren (industrie, recreatie, natuur, ...) aan te zetten nauwer samen te werken om de Schelde integraal te beheren.

DE WARE REDEN VOOR HET VERDWINEN VAN TIJNTALLEN WAARDEVOLLE VOGELSOORTEN IS DES TE SCHRIJNENDER

De strijd om Doel is nog niet gestreden.

Bond Beter Leefmilieu (BBL) en een aantal regionale milieuverenigingen stappen voor 20 maart '98 naar de Raad van State en de Europese Commissie om de beslissing van de Vlaamse regering inzake de aanleg van een containerterminal in Doel aan te vechten. Zij vragen dat de beslissing wordt vernietigd. Volgens BBL werden immers de Europese Habitat- en Vogelrichtlijnen met voeten getreden.

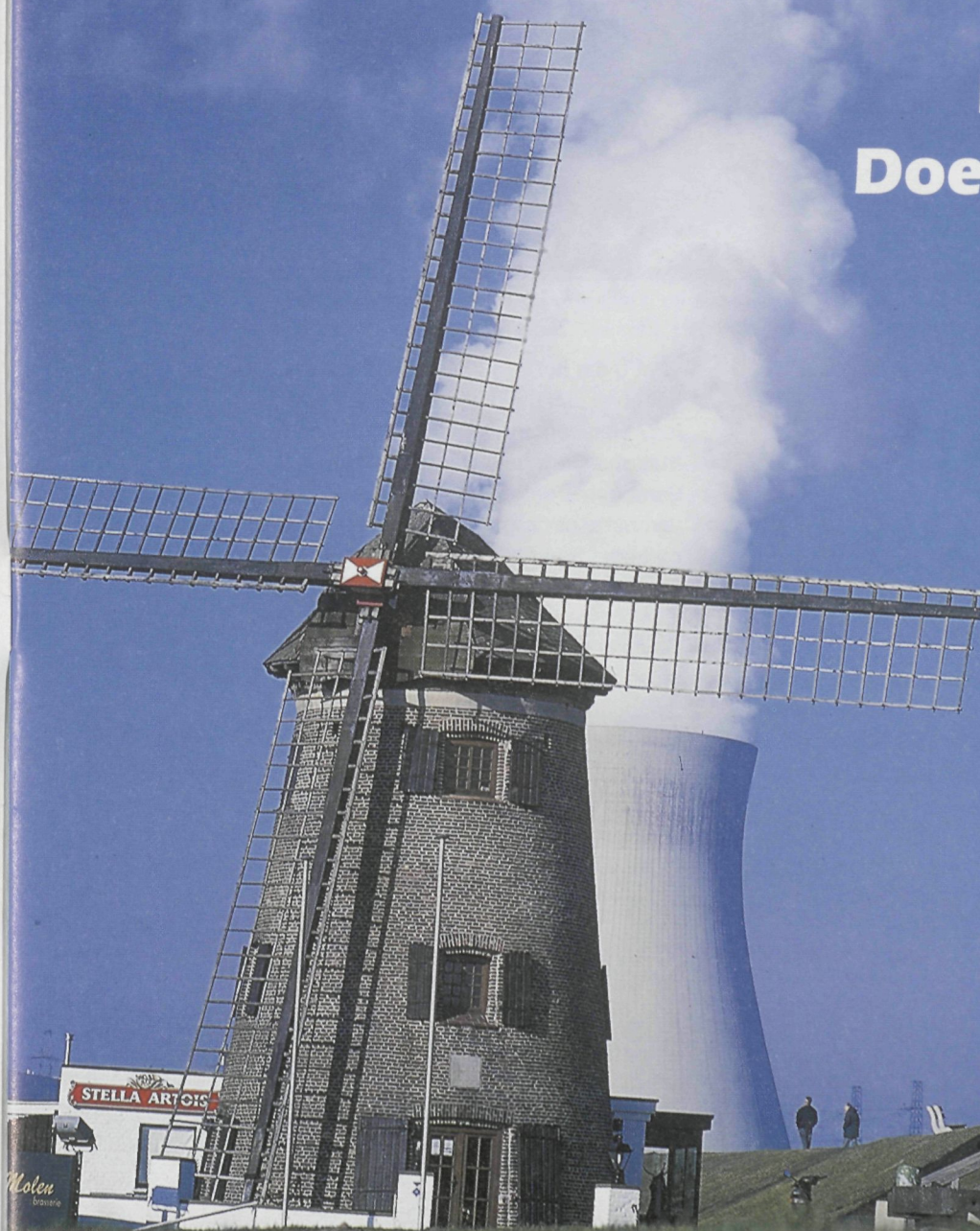

Foto: Luc Verhaegen

Vlaams geld voor niks?

Nederlands natuurherstelplan krijgt onvoldoende

Het verdrag dat Vlaanderen en Nederland met elkaar afsloten over de verdieping van de Westerschelde bood zoals gekend ook beperkte garanties inzake natuurherstel. In het uiteindelijke verdiepingsverdrag engageerde Vlaanderen zich om 44 miljoen gulden, bijna een miljard BEF, voor dit natuurherstelplan vrij te maken. En daar kan wel iets worden over gezegd....

"Door het Nederlandse Rijkswaterstaat werd een natuurherstelplan voor de Westerschelde opgemaakt. En het dient gezegd dat dit originele natuurherstelplan heel wat goede elementen bevatte", vindt BBL-beleidsmedewerker Johan Vandewalle. "Zo had men de idee opgevat om bepaalde gebieden te ontpolderen. Een goede zaak voor de Schelde én de natuur die zich volop zou kunnen ontwikkelen in de slikken en schorren". Maar dat verhaal ging niet door. Net als in Vlaanderen ten tijde van de adviesronde over de Groene Hoofdstructuur werd ook in Nederland rond dit dossier een kapitale strategische fout gemaakt. Het natuurherstelplan botste op zware kritiek

van de Zeeuwse landbouwsector en de lokale overheden. "De Nederlandse overheid deed het werk nog eens over", vertelt Vandewalle.

"Het resultaat was een nieuw natuurherstelplan dat echter veel beperkter is en het verlies aan natuurwaarde onvoldoende compenseert. De projecten zijn een samenraapsel van losse ideeën, de voorgestelde projecten zijn te klein in omvang en een aantal ervan lijken ons nauwelijks realiseerbaar. Wanneer dit plan door de Nederlandse Tweede Kamer wordt goedgekeurd, dan is het duidelijk dat Vlaanderen een kat in een zak heeft gekocht".

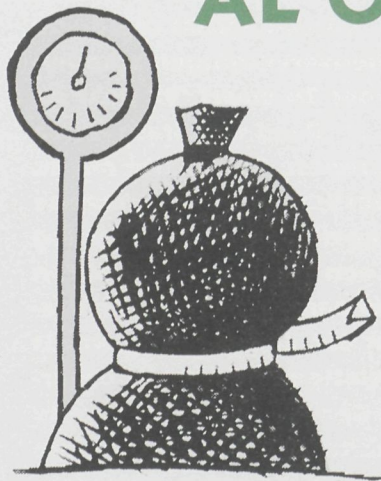
Maar er is meer. Een tijd geleden werd het Nederlandse natuurherstelplan ook door de

Europese Commissie met de grond gelijk gemaakt. Daarmee volgt de Commissie de klacht van de Nederlandse milieubeweging. "Nederland overtreedt de Europese Habitatrichtlijn voor de bescherming van natuurgebieden", vertelt Thijs Kramer van de Zeeuwse Milieufederatie. "Volgens die Habitatrichtlijn moet Nederland de verliezen aan natuurwaarden afdoende compenseren, maar dat gebeurt dus niet". Blijft Nederland in gebreke, dan kan de Commissie Nederland voor het Europees Hof van Justitie in Luxemburg dagen. Dit Hof kan Nederland veroordelen en een boete opleggen.

advertentie

STAAT UW VUILNISZAK AL OP DIEET?

Wist u dat het een klein kunstje is om het afval van uw gemeente te vierendelen? Gemeenten die sorteren kunnen hun afvalberg gevoelig verkleinen. Samen met de aparte ophaling van natte of droge fractie, doet het thuiscomposteren het restafval halveren. Toch is sorteren alleen niet voldoende.

Kringloopcentra geven op een leuke manier een tweede leven aan spullen die anders verloren gaan. Mogelijkheden zijn er genoeg om in uw gemeente afval te voorkomen met een boodschappentassenactie, milieuzorg op de kantoren, een stickercampagne tegen reclamedrukwerk, een brooddozenactie op school...

De OVAM werkt aan een handleiding die u in de toekomst kan helpen bij afvalvoorkomingsbeleid.

SAMEN ZETTEN WIJ UW VUILNISZAK OP DIEET !

OPENBARE AFVALSTOFFENMAATSCHAPPIJ VOOR HET VLAAMSE GEWEST
KAN. DE DECKERSTRAAT 22-26 • 2800 MECHELEN
TEL. 015/28.42.84 • FAX 015/20.32.75

Stedenbouwwacht organiseert 'Ronde van Vlaanderen'

Ook dit jaar organiseert de Stedenbouwwacht i.s.m. Stadsland vzw opnieuw een reeks informatieavonden, deze keer staan die in het teken van de verdere uitvoering van het onlangs goedgekeurde Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen. Specifieke aandacht zal gaan naar de opmaak van gemeentelijke structuurplannen. Elke gemeente zal nu immers een eigen visie en een toekomstbeeld voor de ruimte van de gemeente moeten uitwerken. Welke stappen moeten hierbij doorlopen worden? Wat zijn de mogelijkheden van het Structuurplan Vlaanderen voor de gemeentelijke structuurplannen? Hoe zit het met de provinciale structuurplannen? Welke concrete problemen kunnen aangepakt worden met gemeentelijke structuurplannen? En wat met de bestaande plannen zoals GNOP's, mobiliteitsplannen, BPA's,...? Aan de hand van een aantal concrete problemen zal worden uiteengezet wat de meerwaarde kan zijn van provinciale en vooral gemeentelijke structuurplannen. Deze informatieavonden zijn dan ook bedoeld als 'bagage' voor

de opvolging van deze nieuwe structuurplannen. De inforonde van de Stedenbouwwacht steekt van wal op donderdag 12 maart in Gent (Het Vosken) en trekt daarna naar Leuven (dinsdag 24 maart; Cultureel Centrum), Brugge (donderdag 26 maart; Hof van Watervliet), Dilbeek (donderdag 2 april; Westrand), Peer (donderdag 9 april; 't Poorthuis), Aalst (dinsdag 14 april; De Werf), Antwerpen (donderdag 16 april; C.C. Berchem), Hasselt (dinsdag 21 april; C.C.), Mechelen (donderdag 23 april; 't Sentroem) en Kortrijk (woensdag 29 april; Oude Dekenij).

i Stedenbouwwacht, p/a BBL,
Twekerkenstraat 47, 1000 Brussel,
tel. 02/282.17.34.
fax. 02/230.53.89.

Beleidsinstrumenten voor een milieuvriendelijke economie

Op woensdag 25 maart organiseert Arbeid en Milieu vzw een studienamiddag over 'Beleidsinstrumenten voor een milieuvriendelijke economie'. Spreken over duurzame ontwikkeling is één zaak, de realisatie van een economie die binnen de grenzen van het duurzame blijft is nog iets anders. De overheid heeft een breed gamma van mogelijke instrumenten tot haar beschikking, gaande van investeringssteun tot heffingen en van vergunningsvoorwaarden tot reconversie van sectoren. Welke van deze instrumenten kunnen onder welke voorwaarden worden ingezet? Hoe effectief en efficiënt kunnen de verschillende instrumenten zijn? Op deze stu-

dienamiddag worden de mogelijke beleidsinstrumenten op basis van twee 'cases' van naderbij bekeken. Het gaat enerzijds om de reconversie van de grindsector en anderzijds de Best Beschikbare Technieken als instrument voor sturing van technologische innovatie. De studienamiddag wordt georganiseerd in de lokalen van het Instituut voor Natuurbehoud aan de Kliniekstraat 25 te 1070 Brussel. De toegangsprijs bedraagt 100 frank.

i Arbeid en Milieu vzw,
Waterloostraat 11, 2600 Berchem,
tel. 03/218.74.72., fax. 03/218.80.77.

Zeg je gedacht over het MAP!

Het Mestactieplan is weer helemaal terug! Met het oog op de nakende evaluatie van het MAP organiseert BBL op zaterdag 4 april een info- en discussie'matinee' over de hervorming van dat MAP. Bedoeling is om eens van gedachten te wisselen met plaatselijke natuur- en miliegroepen, mensen die dagelijks 'in' en 'op' het veld staan. Tijdens deze voormiddag wordt enerzijds informatie gegeven over de stand van zaken en de vooruitzichten van de MAP-bijsturing. Wat is de belangrijkste kritiek van de milieubeweging? Wat zijn de huidige knelpunten? Welk beleid stelt de milieubeweging concreet voor? Nadien is er ook uitgebreid plaats om over deze standpunten van gedachten te wisselen. De MAP-matinee wordt georganiseerd in het Foyer van de Antwerpse Zoo aan het Astridplein in Antwerpen en start om 9u30. De toegang is gratis, vooraf inschrijven is wel noodzakelijk. Wie dat wil, kan vooraf een 'reader' aanvragen van enkele recente artikels.

i Bond Beter Leefmilieu vzw,
Twekerkenstraat 47,
1000 Brussel,
tel. 02/282.17.20.,
fax. 02/230.53.89.,
e-mail:
bbbv@pophost.eunet.be

'Leem '98'. Praten en feesten rond leembouw.

Leembouw zit in de lift. Eén en ander heeft niets te maken met vervlogen nostalgie maar alles met de mogelijkheden om ongebakken aarde te gebruiken, ook in de moderne bouwtechnieken. Professionelen in de bouwwereld, studenten, academici, toekomstige bouwers én overheidsdiensten tonen in toenemende mate belangstelling voor hedendaagse toepassingen van leembouw. Het Vlaams Instituut voor Bio-

Ecologisch Bouwen en Wonen (VIBE) vzw en de Katholieke Hogeschool Sint-Lieven uit Gent willen deze trend alvast constructief onderbouwen en sloegen de handen in elkaar voor de organisatie van Leem '98. Dat wordt een tweedaags forum voor kunst en bouwen met ongebakken aarde dat wordt georganiseerd op vrijdag 27 en zaterdag

28 maart. Vrijdag 27 maart wordt een studiedag met bijdragen over o.m. een milieuevaluatiemethode

van gebouwen, een toelichting over leembouw in Nederland en een panelgesprek met o.m. VIBE-voorzitter Herman Remes. Zaterdag 28 maart wordt een heuse 'leembouw-happening' met video- en diaprojecties, tentoonstellingsstanden, demonstraties,...

Dit 'Internationaal Forum voor Kunst en Bouwen met ongebakken aarde' wordt georganiseerd in de KaHo Sint-Lieven aan de Gebr. Desmetstraat 1 te Gent.

i Vlaams Instituut voor Bio-Ecologisch Bouwen en Wonen (VIBE) vzw
Patriottenstraat 27
2600 Berchem
tel. & fax. 03/239.74.23.

INTERVIEW

**Hugo Pluymers
over zijn boek
'Tussen schaamgroen
en natuurbehoud':**

Heeft u ook soms die ongrijpbare drang om heel even terug te keren in de tijd? Gewoon even knippen met de vingers en hup, wegwezen... Het hoeven voor mijn part zelfs niet meteen de middeleeuwen te zijn, een flits van een kwarteeuw lijkt me al meer dan voldoende. Althans zo ervoer ik bij het dichtklappen van 'Tussen schaamgroen en natuurbehoud', een boek waarin auteur Hugo Pluymers je meeneemt doorheen de rijke geschiedenis van de natuur- en milieubeweging in Limburg. Pluymers is een man die zijn strepen als natuur- en milieuactivist al jarenlang heeft verdiend, lang voordat anderen het milieuthema als 'prioriteit' gingen oppikken. Een gesprek met een minzaam man die meer doet dan terugblikken op wat voorbij is...

"Natuur voor iedereen?"

Die slogan is in Vlaanderen nog niet op zijn plaats".

? *'Tussen schaamgroen en natuurbehoud' beschrijft de geschiedenis van de natuur- en milieubeweging in Limburg. Vanwaar eigenlijk de titel?*

Aanvankelijk wilden we gewoon het verhaal brengen van de Stichting Limburgs Landschap die vorig jaar haar 25ste verjaardag vierde. Maar toen ik alle informatie die we de voorbije jaren hadden verzameld ging bijeenprokkelen, kwam ik tot de conclusie dat we eigenlijk stof hadden voor een veel ruimer verhaal. Vandaar de idee om het ontstaan en de evolutie van de natuur- en milieubeweging in Limburgse context te beschrijven. De titel heeft alles te maken met die evolutie. Eind jaren '60 stelde het natuurbehoud in Limburg, net als in de rest van Vlaanderen, bijzonder weinig voor. Je had enkele geklasseerde gebieden, daarmee was de kous af. Vandaar die term schaamgroen. In '72 liet het Limburgse provinciebestuur evenwel weten dat men 4.200ha natuurgebied wilde aankopen en men effectief werk zou maken van natuurbehoud. 25 jaar na dat 'statement' wou ik een stand van zaken opmaken. Als je weet dat er momenteel slechts 2.100ha natuurgebied in Limburg is gerealiseerd, dan merk je dat we nog een heel eind van die fameuze 4.200ha zijn verwijderd. De titel 'Tussen schaamgroen en natuurbehoud' moet je dan ook vooral in die zin begrijpen.

Milieubeweging genegeerd

? *Wat meteen opvalt, is dat je vooral de geschiedenis beschrijft van het natuurbehoud in Limburg. Milieuproblemen komen veel minder aan bod. Nochtans was ook daar de voorbije 25 jaar in Limburg, neem nu bijvoorbeeld Tessenderlo Chemie, geen tekort aan?*

Dat is juist, maar de bedoeling van het boek was vooral om een beeld te geven van de evolutie van het natuurbehoud in Limburg.

Dat betekent niet dat ik milieu niet belangrijk vind, integendeel, maar het heeft vooral te maken met het feit dat ik zelf vooral actief ben geweest in de natuurbehoudsector. Het hangt ook samen met de specifieke situatie van de milieubeweging in Limburg. In de jaren '60 had je in Limburg de Natuurbeschermingsactie Limburg (NAL) die zowel actief was rond natuur als milieu, maar dat deed op een manier die vooral actiegericht was. De NAL stond bijvoorbeeld aan de wieg van de acties tegen de A24 en heeft op haar manier doorheen de jaren ontegensprekelijk een stempel gedrukt op het provinciale natuur- en milieubeleid. Maar eind jaren '60 werd vanuit de NAL de Stichting Limburgs Landschap opgericht, met de specifieke bedoeling om fondsen te verwerven en natuurgebieden aan te kopen. Die opsplitsing van de NAL is eigenlijk heel organisch en zonder kleerscheuren verlopen. Binnen de NAL heerste immers het gevoel dat je vandaag geen actie kan voeren tegen het beleid om enkele dagen later met dezelfde mensen rond de tafel te zitten om te onderhandelen over de aankoop van een natuurgebied. Afgesproken werd dat NAL zich vooral zou inlaten met het milieubeleid en dat de Stichting Limburgs Landschap vooral aan natuurbeheer zou doen. Maar de relatie tussen beide is nog steeds uitstekend!

? *Wat zie je zelf als de belangrijkste evolutie die de Limburgse natuur- en milieubeweging de voorbije 25 jaar heeft doorgemaakt?*

Een kwarteeuw geleden was er nauwelijks interesse voor het leefmilieu, vandaag de dag is die er wel. Dat is een vaststelling die je niet alleen maakt voor Limburg, maar evenzeer voor de rest van Vlaanderen. De desinteresse vanuit de politiek was werkelijk frappant, zowel op gemeentelijk, provinciaal als federaal niveau werden wij gewoon weggelachen. Het dossier van de A24 maakte dat op een pijnlijke manier duidelijk, de stem van de natuur- en milieubeweging werd in het hele dossier aanvankelijk straal genegeerd. Net als in zovele andere belangrijke dossiers. Vanaf eind jaren '70 merk je daarin een ommakeer. Toen voelde je echt dat er op politiek vlak iets aan het bewegen was van onderuit. Een aan-

tal van onze activisten van het eerste uur, mensen als Johan Sauwens of Jaak Gabriëls bijvoorbeeld, werd verkozen in gemeent- en provincieraden. Elders in Vlaanderen merk je evenzeer dat de politiek rekening gaat houden met dat groeiende milieubesef. Toch is het wachten tot eind jaren '80 vooraleer in het MINA-plan van minister Kelchtermans voor het eerst een echt planmatig milieubeleid werd uitgetekend. Hier in Limburg was het vooral gedeputeerde Stevaert die vanaf '90 het provinciaal natuur- en milieubeleid een nieuw élan gaf. Hij lanceerde talrijke initiatieven, vaak zoveel dat je het als natuur- en milieuorganisatie moeilijk had om overal op in te spelen.

A24 spijs partijkas?

De plannen voor de aanleg van de A24 houden de natuur- en milieubeweging in Limburg al meer dan 25 jaar bezig. Je besteedt er dan ook vrij veel aandacht aan. Maar je hebt het vooral ook over de dubieuze rol van de politiek in het hele A24-dossier.

Het dossier van de A24 was een politiek dossier bij uitstek. Al wat in Limburg actief was op vlak van natuur en milieu schrok zich eind '71 te pletter toen de provincieraad éénparig een rasterwegennet van 800km doorheen Limburg, kortweg A24, goedkeurde. Politiek en milieubeweging stonden lijnrecht tegenover elkaar. Doorheen de jaren werden tientallen acties opgezet om het publiek en de mandatarissen te bewegen om van de plannen af te zien. Zo richtten een aantal jeugdverenigingen in '76 het 'Jongerenfront tegen de A24' op. Huidig BBL-voorzitter Gust Feyen was daarvan, samen met Johan Sauwens, één van de voortrekkers. Maar ondanks dat massaal protest én de vaststelling dat een aantal nationale politici openlijk het nut van die A24 in twijfel trokken, bleef de Limburgse Bestendige Deputatie pal achter het project staan. Waarom? De Limburgse volksvertegenwoordiger Evard Raskin liet zich ooit ontvallen dat de A24 van levensbelang was 'voor de bijspijking van de partijmiddelen en het in leven houden van een intercommunale die opdrachten kan uitschrijven en haar eigen mensen kan benoemen'. Sinds enkele jaren weet iedereen wat dat betekent. Opvallend is ook de rol van politici zoals Kelchtermans en Baldewijns die later ook op Vlaams niveau carrière zouden maken. Zij zijn steeds fervent voorstander van de A24 geweest. Toeval bestaat niet in de politiek.

Nieuwe mestmiserie op komst

Jouw boek is echter meer dan een historisch overzicht. Je staat ook stil bij enkele belangrijke maatschappelijke thema's waarmee de natuur- en milieubeweging in de toekomst zal worden geconfronteerd. Zo is jouw oordeel over de landbouwsector niet bepaald mals.

Zeker niet, al moet ik eraan toevoegen dat ik de beste ervaringen bewaar aan de samenwerking met individuele landbouwers op het terrein. Maar de houding en de mentaliteit van de landbouworganisaties kan je bezwaarlijk democratisch noemen. Doodsbedreigingen aan en vernielingen bij ministers, ambtenaren en leden van natuurverenigingen kunnen misschien wel doorslaggevende elementen zijn, ze horen niet thuis in een democratisch debat. Bovendien stel ik, op basis van mijn vele contacten met landbouwers op het terrein, steeds weer vast dat de agrarische sector het vertikt om hun achterban correct te informeren over de precieze inhoud van beleidsbeslissingen. Al de herrie die de landbouwsector heeft gemaakt rond het MAP heeft aangetoond hoe weinig belang men eigenlijk hecht aan de kwaliteit van de leefomgeving. Het lobbywerk was afgestemd op het bang maken van politici. Met succes. Want het gedraai en getalm van de politieke meerderheid levert enkel op dat we in '98 wellicht dezelfde 'mestmiserie' over ons scherm zullen zien rollen omdat cruciale beslissingen steeds weer worden uitgesteld. De houding van de agrarische sector rond het decreet op natuurbehoud en de realisatie van het Structuurplan Vlaanderen was trouwens ook niet van die aard dat het erop lijkt dat milieu voor hen echt van belang is.

Limburg is de meest groene provincie van Vlaanderen en levert sinds enkele jaren verre gaande inspanningen om dat groene potentieel ook toeristisch te verzilveren. Het Regionaal Landschap Kempen en Maasland kan op dat vlak trouwens aardige resultaten voorleggen. Maar je bent niet overtuigd van de waarde hiervan?

Politici die jaarlijks zoveel middelen uittrekken voor natuurbehoud en de aankoop van natuurgebieden willen dat die terreinen maximaal worden opengesteld voor het publiek. Dat lijkt me tot op een zeker niveau begrijpelijk. Maar ik heb mijn twijfels bij het onvoorwaardelijk openstellen van natuurgebieden. Ik hou niet van een slogan zoals 'Natuur voor iedereen', ik heb het daar al dikwijls met mensen van Natuurreservaten vzw over gehad.

Even terug in de tijd. Een betoging op 25 oktober 1975 in Hasselt tegen de aanleg van de A24. Politiekers als milieuverzekers? Feit is dat de noord-zuidverbinding in Limburg vandaag nog steeds de gemoederen doet beroeren.

Natuur voor iedereen, akkoord, maar alleen als het mogelijk is. Er zijn nu eenmaal natuurgebieden die de druk van het publiek niet aankunnen. Wetenschappelijke studies tonen aan dat de aanwezigheid van de mens wel degelijk een nefaste invloed kan hebben op fauna en flora. Daar moet je rekening mee houden. Dat betekent niet dat je een natuurgebied hermetisch moet afsluiten en overal bordjes met 'verboden toegang' moet ophangen. Maar dat betekent wel dat je die gebieden op een onopvallende manier buiten de aandacht van het publiek kan houden. Door een wandelpad bijvoorbeeld langs de rand van zo'n waardevol gebied aan te leggen en er niet dwars doorheen te snijden. Ik vind het op zich een verkeerde strategie om alle natuur voor iedereen bereikbaar te stellen.

Weg met bambi!

Is dit toch geen al te defensieve houding? Die een makkelijke aanleiding is voor verwijten als zou de natuurbeweging een soort 'groene zeden-politie' zijn?

Maar ik heb er niks op tegen dat mensen worden geconfronteerd met de waarde van onze natuur. Ik vind wel dat dit de voorbije jaren op een te eenzijdige, soortgerichte manier gebeurt. Ik heb een hekel aan het 'bambi-imago' van het natuurbehoud. Bepaalde diersoorten doen dienst als een nieuw soort 'lokaas' om mensen naar één of ander natuurgebied te loodsen. Tijdens een bezoek aan de Voerstreek botste ik onlangs op enkele wandelaars met hond die verwoede pogingen deden om tegen elke prijs een das tegen het lijf te lopen. De das was het uithangbord van één of andere promotiecampagne waarmee men de Voerstreek wou promoten en die wandelaars wilden tegen elke prijs zo'n das te zien krijgen. Zoiets gaat mijn petje te boven. Het lijkt er wel op of je natuur kan consumeren, net zoals je betaalt om naar de film te gaan. Die eenzijdig soortgerichte benadering is zo eng. Hadden die wandelaars die das te zien gekregen dan deden ze er waarschijnlijk alles aan om hem te aaien, eens op te tillen, van boven tot onder te bekijken,... De situatie in Nederland geeft ons trouwens gelijk. Een vereniging als Natuurmonumenten heeft jarenlang bij al hun natuurgebieden parkings aangelegd om de mensen het zo makkelijk mogelijk te maken. Maar daar stapte men ondertussen van af. Men had teveel problemen met vandalisme, desinteresse van bezoekers,...

Maar je kan er toch niet omheen dat het belangrijk is om mensen in contact te brengen met natuur. Dat je op die manier het maatschappelijk draagvlak voor het natuur- en milieubeleid sterker maakt?

Wie tegenwoordig in Vlaanderen iets zegt of schrijft over natuurbehoud, wordt niet meer ernstig genomen als hij of zij geen visie

ontwikkelt omtrent het maatschappelijk draagvlak. Nadat men jarenlang met volle overtuiging de noodzaak van natuurbehoud heeft gepredikt, zoekt men nu blijkbaar naar een soort acceptatie en legitimering van dat natuurbehoud bij het grote publiek. In dat kader wordt er steeds weer gesteld dat die natuurbeleving zonder meer leidt tot een engagement voor natuurbehoud. Ik heb daar mijn twijfels bij. Met een maatschappelijk draagvlak stel je de natuur niet veilig. Dat doe je met een coherent beleid dat biodiversiteit centraal stelt. Die legitimering wordt er steeds weer bijgeleurd om naar het grote publiek en de politiek toe te scoren. Het leefmilieu is een collectief goed, het is aan de overheid om dat maximaal veilig te stellen.

Fietsen op de maïsroute!

Krasse taal. Je gelooft dus niet in de stelling 'hoe meer leden, hoe meer macht'?

Althans niet onvoorwaardelijk. Men verwijst al te makkelijk naar de situatie in Nederland waar een vereniging zoals Natuurmonumenten met bijna 1 miljoen leden inderdaad een stevige vinger in de pap heeft. Maar er zijn meer andere voorbeelden die het tegendeel bewijzen. Je hebt er bijvoorbeeld ook de twee provinciale verenigingen Noord- en Zuid-Holland die elk ongeveer 40.000 leden hebben maar minder oppervlakte beheren dan alle Limburgse natuurorganisaties samen. Bovendien mag je in die hele discussie ook niet over het hoofd zien dat Vlaanderen gewoon veel minder natuur heeft dan Nederland. Hier in Limburg bijvoorbeeld wil het Regionaal Landschap Kempen en Maasland een gelijkaardig natuurpark uitbouwen als de Hoge Veluwe in Nederland. Maar men vergeet dat de Hoge Veluwe een gebied is van duizenden hectaren. Wat baat een natuurpark met een toeristisch netwerk van fiets- en wandelroutes als je de toerist alleen maar langsheen maïsakkers of dennenbossen kan leiden?

Hoe zie je tenslotte de toekomst van de natuur- en milieubeweging in Vlaanderen?

Het is duidelijk dat ondanks alle inspanningen de kwaliteit van onze leefomgeving en onze natuur er nog niet echt is op vooruitgegaan. Het enige verschil met vroeger is dat we nu meer weten over de verslechtering en de oorzaken ervan. Maar ik ben, in tegenstelling tot een aantal van mijn generatiegenoten, niet pessimistisch. Enerzijds omdat ik weet vanwaar de milieubeweging komt. Pakweg 25 jaar geleden werden we gemarginaliseerd, vandaag is dat niet meer het geval. Anderzijds omdat ik merk dat er nog steeds voldoende jongeren bereid zijn om hun verantwoordelijkheid op te nemen en zich in te zetten voor natuur en milieu. Er wordt wel eens gefluisterd dat jongeren geen engagement meer nemen, ik pretendeer het tegendeel. Bovendien heb ik de indruk dat die jongeren vandaag de dag veel beter geschoold zijn dan vroeger, dat ze ook weten wat ze willen. We kunnen alleen hopen dat ook onze maatschappij en de politiek in dezelfde zin evolveren. Dan zie ik de toekomst positief tegemoet.

TUSSEN
SCHAAMGROEN
EN
NATUURBEHOUD

Hugo Pluymers

ZORG EN STRID OM DE OPEN
GROENE RUIMTE IN LIMBURG

Zijn Limburgers hun tijd ver vooruit?

"De milieubewuste Limburgers van weleer waren hun tijd ver vooruit. Globaal denken en lokaal handelen kenmerkten hun weloverwogen attitude. Jaren voor de grote wereldmilieutop van Rio de Janeiro in '92, hebben zij Agenda 21 al voor een stuk ingevuld. In de noodzakelijke strijd voor het milieu en het natuurbehoud spreken en opereren

nu weliswaar andere mensen met andere middelen en met andere instrumenten. Maar wat de zuiverheid van hun motieven betreft, is er niets dat deze protagonisten scheidt en van elkaar onderscheidt. Dit is een gedachte die troostend is want de milieucrisis zal nooit over zijn en de milieustrijd voor een duurzame wereld nooit gestreden..."

Met deze woorden besluit Herman Sourbron, milieujournalist bij Het Belang van Limburg én milieufreak in hart en nieren, het boek van Hugo Pluymers.

i 'Tussen schaaamgroen en natuurbehoud' kost 295 frank en kan worden besteld bij de Stichting Limburgs Landschap vzw, St.-Katarinaplein 10 bus 27, 3500 Hasselt, tel. & fax. 011/24.21.57.

Dialogo vzw heeft genoeg van water

Lessenpakket afvalpreventie op school

Afvalpreventie op school. Er is momenteel nogal wat rond te doen. Er is niet alleen de BBL-campagne 'Eco-Scholen' waarbij klassen werk kunnen maken van afvalpreventie in hun eigen omgeving, onlangs stelde ook de vzw Axi het interessante lessenpakket 'd'Afval te voorkomen' voor.

Scholen die werk willen maken van afvalpreventie hebben vaak met het probleem te maken dat er nauwelijks educatief materiaal terzake te vinden is. De map 'd'Afval te voorkomen' wil precies aan deze nood tegemoet komen en bevat een aantal themalessen rond bijvoorbeeld afval-

zorg op school, composteren, milieuvriendelijk papier, verpakkingen, duurzaam schoolmateriaal,... Onder de vorm van doe-activiteiten wordt ook een idee gegeven hoe afvalpreventie ingepast kan worden in de dagelijkse lespraktijk.

Het lessenpakket is een aanrader voor elke school die echt werk wil maken van milieuzorg en kost 500 frank.

i Axi vzw,
Molenstraat 16,
1700 Dilbeek,
tel. 02/582.73.68.,
fax. 02/582.94.83., e-mail:
axi.dilbeek@club.innet.be

Ruim driekwart van het aardoppervlak is water. Maar slechts 0,6% daarvan is geschikt als drinkwater. Water is nochtans een levensnoodzakelijk en kostbaar goed dat evenwel door onze al te nonchalante manier van leven wordt bedreigd. Het waterverbruik beperken is dus ook aangeraden. Misschien ben je hier ook van overtuigd maar weet je niet meteen hoe de koe bij de horens te vatten? Precies op die vragen vind je een antwoord in een gloednieuwe folder 'Een rationale kringloop voor water' van Dialogo vzw. In de folder vind je een handvol tips om in het huishouden flink wat water te besparen. Bijvoorbeeld door de auto niet met een tuinslang maar met emmers water te wassen. Of

door je badkamer uit te rusten met een spaardouchekop, eenvoudig te monteren en goed voor een waterbesparing van 50%. In de nieuwe Dialogo-folder vind je niet alleen tips, je krijgt ook een overzicht van ander interessant informatie-materiaal omtrent waterbesparing. Zo organiseert Dialogo vzw bijvoorbeeld ook allerhande informatiesessies over waterbesparing en regenwaterbenutting. En uiteraard zijn er ook nog de EcoTeams. Geïnteresseerd? Even een belletje of een briefje naar het Dialogo-secretariaat en je krijgt de gratis-folder zo thuisbezorgd!

i Dialogo vzw,
Blijde Inkomststraat 109,
3000 Leuven,
tel. 016/23.26.49.,
fax: 016/22.21.31.

Feest op de Hobokense Polder!

De Werkgroep Hobokense Polder (WHOP) vzw bestaat 20 jaar en wil die verjaardag, uiteraard, niet onopgemerkt laten voorbijgaan. Begin oktober '98 staan een week lang allerhande activiteiten op stapel, maar vooraf worden een aantal interessante wedstrijden op het publiek losgelaten. Een eerste wedstrijd richt zich naar het onderwijs. Klassen uit het kleuter-, lager of hoger onderwijs kunnen hun creativiteit botvieren bij het maken van een tekening, collage of maquette rond het onderwerp natuur in de stad, het ontwerpen van een educatief paneel voor een natuurgebied, een voorstel om de

school natuurvriendelijker in te richten of een voorstel om afvalpreventie op school te verbeteren. Naast deze scholenwedstrijd kunnen ook individuen prijzen in de wacht slepen. Zo is er een fotowedstrijd rond natuur in de stedelijke omgeving. En een poëziewedstrijd wil een pluim geven aan de meest authentieke dichtwerken rond natuur of landschap.

i Werkgroep Hobokense Polder (WHOP) vzw,
F. Thys, A. Einsteinlaan 22,
2660 Hoboken,
tel. 03/830.20.51.

Europese vrijwilligers voor de Vlaamse milieubeweging?

Nogal wat natuur- en milieuverenigingen leven bij gratie van de belangeloze inzet van tientallen vrijwilligers. Beheerswerken in één of ander natuurgebied, secretariaatswerk voor de eigen vereniging,... Er valt altijd wel iets te doen. Misschien is jouw natuur- of milieuvereniging ook wel geïnteresseerd om eens voor enkele weken een beroep te kunnen doen op een jonge vrijwilliger uit een ander Europees land? Het 'Europees Vrijwilligerswerk' is een nieuw gesubsidieerd programma van de Europese

Unie dat in Vlaanderen door JINT vzw wordt gecoördineerd. Het project geeft organisaties de kans om een Europese vrijwilliger tussen 18 en 25 jaar gedurende een periode van 6 tot 12 maanden in de werking te betrekken. In heel Europa hopen honderden jongeren aan dit programma deel te nemen. Misschien kunnen ze ook terecht in jouw natuur- of milieuorganisatie? Bijkomend voordeel is dat je op die manier ook nog een interessant contact met een gelijkgezinde organisatie uit een ander

Europees land kan gaan opbouwen. Geïnteresseerd? In een handige folder van JINT vzw staat haarfijn uitgelegd wat je moet doen om een dergelijke samenwerking op poten te zetten en een vrijwilliger in jouw organisatie aan de slag te laten gaan.

i JINT vzw,
Waterkrachtstraat 36, 1210 Brussel,
tel. 02/230.95.70., fax. 02/230.18.75.,
e-mail: jint@infoboard.be

Beleid

Beleid

Beleid

Nieuwe verwerkingstechnieken voor afval verdienen een eerlijke kans.

Zijn onze verbrandingsovens opgebrand?

De verbranding van afval is een complex en gevaarlijk proces. Zoveel is duidelijk. Omwille van die risico's voor de volksgezondheid pleit de milieubeweging er al jarenlang voor om zoveel mogelijk afval te vermijden en pas in laatste instantie het 'restafval' te verbranden. Tot voor kort was er in Vlaanderen alleen sprake van twee klassieke eindverwerkingstechnieken: storten en verbranden. Er zijn evenwel nog andere technieken om van dat restafval af te raken. Onze vuilniszak hoeft heus niet integraal in de verbrandingsoven worden opgestookt...

Drogenbos, Wilrijk, Sint-Niklaas,... De polemiek rond het wel en wee van de Vlaamse verbrandingsovens was de voorbije maanden niet uit de actualiteit weg te branden. Momenteel telt Vlaanderen een tiental operationele verbrandingsovens, goed voor een verbrandingscapaciteit van ongeveer een miljoen ton per jaar. Maar verbrandingsovens zijn een gevaarlijk goedje. Het afval mag dan al in rook opgaan, het verdwijnt niet in het niets. De moderne verbrandingsoven, en jammergenoeg zijn onze Vlaamse ovens niet

allemaal even 'modern', mogen dan al technologische hoogstandjes zijn, toch produceren ze nog altijd grote hoeveelheden reststoffen. Bovendien zorgt zelfs een 'high-tech'-verbrandingsoven voor de uitstoot van gevaarlijke stoffen, bijvoorbeeld dioxines. Het overgrote deel van onze Vlaamse huisvuilovens is wel uitgerust met een rookwasinstallatie, een soort filter die moet verhinderen dat giftige stoffen de lucht ingaan, maar toch kan die niet garanderen dat alle vervuiling wordt opgevangen. Zelfs niet dat de normen worden gerespecteerd. Die normen zijn trouwens niet steeds in eerste instantie opgemaakt om de gezondheid te beschermen, ze zijn vaak berekend op basis van wat de modernste traditionele roosterovens in de praktijk aankunnen.

Vuilniszak in de oven

Verbrandingsovens vormen in hun huidige vorm een gevaar voor de volksgezondheid. Kunnen we alle verbrandingsovens dan niet beter gewoon sluiten? "Dat zou een interessante oplossing zijn, alleen is die op korte termijn niet realistisch", aldus BBL-afvalspecialist Bart Martens. "Het komt er in eerste instantie uiteraard op aan om zoveel mogelijk afval te vermijden maar je zit nu eenmaal altijd met een restfractie die je niet kan composteren, herbruiken of recyclen. Dat is het gedeelte van je afval dat je in je vuilniszak deponiert. In Vlaanderen is dat restafval goed voor ongeveer 150 kilogram per inwoner per jaar". Dat restafval verdwijnt tot op vandaag gewoon op een stortplaats of in een verbrandingsoven. En dat zou in de toekomst wel eens kunnen veranderen. Althans wanneer de Vlaamse overheid en de afvalverwerkingsindustrie even overtuigd geraken van de mogelijkheden van 'alternatieve technieken' als de milieubeweging.

Luiers laten vergisten

De technieken die het mogelijk moeten maken om de te verbranden hoeveelheid restafval aanzienlijk te doen dalen zijn enerzijds scheiden en vergisten en anderzijds thermolyse. In het buitenland vormen beide technieken al langer een waardig alternatief voor verbranding. "Scheiden en vergisten betekent eigenlijk dat je het restafval gaat opsplitsen in vier fracties en ze afzonderlijk gaat verwerken", legt Bart Martens uit. "Zo heb je metalen en inerten. Inert materiaal bestaat uit stenen, zand, aardewerk en stukjes keramiek. Het gaat bijvoorbeeld om de scherven van een bord of een gebroken bloempot die in je vuilniszak verdwijnt. Beide fracties kunnen na wassing worden afgezet in de metaal- en bouwsector". De grootste fractie van het restafval is echter organisch materiaal, bijvoorbeeld keukenafval of hygiënisch afval zoals servietten, huishoudpapier of luiers. Die organische fractie kan voor het overgrote deel worden vergist met de productie van biogas. "Op het einde van de rit rest alleen nog de RDF-fractie", verduidelijkt Bart Martens nog. "RDF staat voor 'Refuse Derived Fuel' en bestaat uit materialen zoals kunststoffen en textiel. Ze zomaar verbranden is echter niet aangewezen, het materiaal is immers zo goed brandbaar dat je daarvoor heel grote ovens nodig hebt. Het is beter dat de RDF-fractie bijvoorbeeld vergast wordt". Na dat scheidingsproces blijven uiteindelijk twee fracties over.

Blikje van Cola of Pepsi?

Een tweede 'alternatieve' techniek die ervoor kan zorgen dat er minder huisvuil moet worden verbrand is thermolyse. Bart

Onze huisvuilzak hoeft heus niet integraal in de verbrandingsoven te worden opgestookt. Nieuwe technieken kunnen de te verbranden fractie met 50% verminderen.

foto: Frans Geys

Martens: "Bij thermolyse wordt het afval onder nagenoeg zuurstofloze omstandigheden gedurende een uur bij een temperatuur van 450°C verkoold. Op die manier ontstaat enerzijds een brandbaar thermolysegas én een eveneens brandbare fractie van een soort vast cokesachtig product. Zowel dat gas als die cokes worden vervolgens bij een temperatuur van 1.300°C verbrand. De cokes kan ook verder worden gesmolten met het oog op de bijkomende recuperatie van materialen". Uit dit specifiek verbrandingsproces ontstaan een aantal direct herbruikbare fracties. 10 tot 15% bestaat uit glas en stenen die probleemloos kunnen worden herbruikt als ondergrond in de wegen en spoorbouw. 5% bestaat uit metalen en aluminium van een grote zuiverheid. Kroonkurkjes bijvoorbeeld zijn na thermolyse volledig ontdaan van hun lak. Aan een drankenbusje kan je niet meer zien of het van Coca Cola of Pepsi is...

Vlaanderen loopt achterstand in

In het buitenland worden beide alternatieve verwerkingstechnieken al langer voor 'vol' aanzien, in het Duitse Furth bijvoorbeeld bouwde elektronicagigant Siemens een thermolyseoven die 100.000 ton afval per jaar gaat verwerken. In Nederland zijn scheidings/vergistingsinstallaties gedeeltelijk actief en voor de rest opgenomen in de toekomstige verwerkingsscenario's. In Vlaanderen valt van een dergelijk offensief afvalbeleid niet veel te merken. Althans voorlopig. Want de voorbije maanden raakte ook bij ons de interesse voor alternatieve verwerkingstechnieken in een stroomversnelling. "En die interesse komt niks te vroeg", vindt BBL-afvalspecialist Bart Martens. "Al te lang heeft de Vlaamse overheid de kaart van de traditionele afvalverbranding getrokken. Het is pas na het massale protest van bewonersgroepen en milieuverenigingen rond de nare gevolgen van onze verbrandingsovens dat de overheid ging inzien dat een onderzoek naar milieuvriendelijke technologieën zich opdrong". Het resultaat is te lezen in het definitief goedgekeurde uitvoeringsplan huishoudelijk afval waarin wordt voorgesteld om 'de verwezenlijking van de noodzakelijk geachte bijkomende verbrandingscapaciteit afhankelijk te stellen van een voorafgaand onderzoek naar beste beschikbare technieken zoals scheiden en vergisten en pyrolyse'. Deze technische studies zullen het eindelijk mogelijk maken dat de Vlaamse beleidsverantwoordelijken een maatschappelijke evaluatie kunnen maken van de verschillende eindverwerkingstechnologieën.

Tot voor kort was in Vlaanderen alleen sprake van twee klassieke eindverwerkingstechnieken: storten en verbranden.

foto: Frans Geys

50% minder afval in de oven

Eén van de partijen die het onderzoek naar een milieuvriendelijke afvalverwerking in Vlaanderen de voorbije maanden een frisse impuls gaf, is de GOM-Antwerpen. Vorige zomer startte men er een vergelijkende studie waarin de voor- en nadelen van verbranding en scheiden en vergisten tegenover elkaar werden gezet. Het resultaat is niet weinig spectaculair. "Uit onze studie blijkt dat de nieuw te bouwen verbrandingscapaciteit voor de provincie Antwerpen ongeveer gehalveerd kan worden door de bouw van een scheidings- en vergistingsinstallatie", verduidelijkt Dirk Cleiren, stafmedewerker bij GOM-Antwerpen. "De geschatte extra verbrandingscapaciteit van 300.000 ton zou kunnen worden gereduceerd tot 150.000 ton. Dit op voorwaarde dat de RDF-fractie, dus kunststoffen en textiel, niet mee worden verbrand maar op een alternatieve manier wordt verwerkt". De studie van GOM-Antwerpen was niet zomaar een extrapolatie op basis van buitenlandse voorbeelden. "We hebben ver-

schillende scenario's tegen mekaar afgewogen en rekening gehouden met alle elementen. Zowel de effecten op vlak van milieu en gezondheid, kostprijs, bedrijfsvoering en energie werden in rekening gebracht", aldus nog Dirk Cleiren. "Ons besluit staat dan ook vast. De provincie Antwerpen en haar intercommunales willen de alternatieve technieken maximaal een kans geven". Ook elders in Vlaanderen blijkt de zoektocht naar alternatieve verwerkingstechnieken in een stroomversnelling te zitten. Zo onderzocht bijvoorbeeld de intercommunale IOK de mogelijkheden voor de bouw van een thermolyseoven in de Kempen.

Té duur en té complex?

Uiteraard is het in het hele debat rond de alternatieve verwerkingstechnieken voor afval ook uitkijken naar het standpunt van de afvalverwerkingsindustrie. En die lijkt voorlopig niet zo euforisch. "We hebben inderdaad een aantal niet onbelangrijke bezwaren bij die nieuwe technologieën", laat Fernand De Geyter, technisch adviseur van de Vlaamse Maatschappij voor Afvalrecuperatie (VLAR) weten. "Eigenlijk gaat het in de drie opties, als het nu gaat om verbranden, pyrolyse of scheiden en vergisten, om verbrandingstechnieken. De gelijkenis tussen de systemen is veel groter dan de verschillen, ook inzake het milieuresultaat. Maar we hebben ook andere bezwaren. Scheiden en vergisten bijvoorbeeld is een zeer ingewikkeld proces. Je hebt diverse transportsystemen om de fracties van elkaar te scheiden en dat

foto: Frans Geys

Zelfs bij een degelijk uitgeruste oven kan je nog niet uitsluiten dat er, bijvoorbeeld tijdens het opstarten en uitzetten van de oven, gevaarlijke stoffen in de lucht terechtkomen.

Ondanks kankergevallen in de buurt van verbrandingsoven...

Wordt het dioxinedebat in de kiem gesmoord?

In het hele debat rond de verbrandingsovens gaat nogal wat aandacht uit naar de gevaren van de dioxineuitstoot. Dioxines ontstaan vooral bij de verbranding van huishoudelijk en chemisch afval, maar evengoed bij de verbranding van materialen zoals hout en steenkool. Dioxines zijn een gevaarlijk goedje. Ze kunnen aanleiding zijn voor diverse ziekten: leverkwalen, kanker, een verminderde vruchtbaarheid van de man, onderdrukking van het immuunstelsel,...

Het is dan ook niet meer dan begrijpelijk dat de voorbije maanden nogal wat te doen was over de al te hoge dioxinegehalten die werden vastgesteld in de buurt van een aantal verbrandingsovens in Vlaanderen. Over het gevaar van dioxines voor de volksgezondheid lijkt iedereen het eens. Over de manier waarop dioxines moeten worden aangepakt daarentegen bestaat veel minder eensgezindheid. "In Vlaanderen is het achtergrondniveau van dioxines zo hoog dat het eigenlijk onaanvaardbaar is dat bepaalde verbrandingsovens nog steeds sporadisch de dioxinenorm overschrijden", aldus BBL-beleidsmedewerker Bart Martens. "Zelfs bij een degelijk uitgeruste oven kan je nog niet uitsluiten dat er, bijvoorbeeld tijdens het opstarten en uitzetten van de oven, gevaarlijke stoffen in de lucht terechtkomen".

Dioxines in de wind

De discussie over de dioxineuitstoot van verbrandingsovens is volgens VLAR-consulent Fernand De Geyter evenwel voorbijgestreefd. "Niemand twijfelt nog aan de noodzaak van een dioxinenorm van 0,1 nanogram per m³ lucht. Maar indien alle ovens aan die norm zouden voldoen, zou het aandeel van verbrandingsovens in de totale dioxineuitstoot terugvallen tot een verwaarloosbaar niveau van minder dan 1%. Ik denk dat het er nu op aankomt om andere dioxinesputters zoals bijvoorbeeld de staalnijverheid aan te pakken". Is de dioxineuitstoot van verbrandingsovens niet zo erg als werd ingeschat? En wat dan te denken van recente metingen in de buurt van de verbrandingsoven van Wilrijk? Daaruit blijkt dat het dioxinegehalte, ook na sluiting van de oven, op eenzelfde niveau blijft? "Dat verrast me niet", repliceert Bart Martens. "Dioxines worden ook verspreid via stofdeeltjes die worden meegevoerd met de wind en in de buurt van de oven op bijvoorbeeld de bodem terechtkomen. Die vervuiling blijft, zelfs als je de oven sluit". Een stelling die volmondig wordt bijgetreden door Fernand De Geyter van VLAR: "Al te vaak wordt vergeten dat het échte gevaar van een verbrandingsoven zich situeert in het niet correct opslaan van assen of het vervoer van assen in open of onvoldoende afgedekte containers. Die verspreiding van dioxines moet prioritair worden aangepakt".

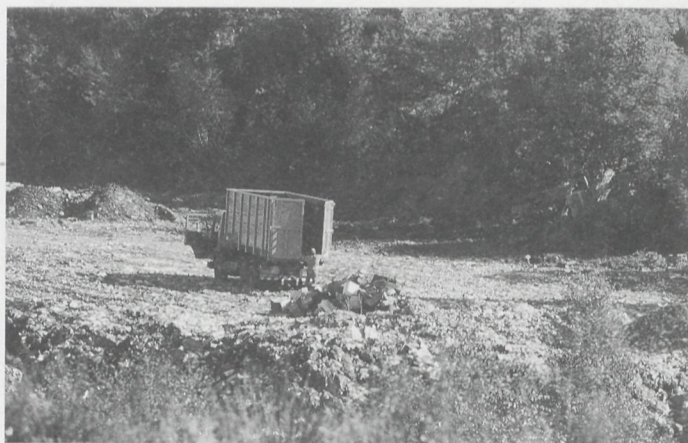
maakt het voor de exploitant van de installatie een moeilijk beheersbaar proces. Het nadeel van thermolyse is dan weer de hoge kostprijs en het feit dat de techniek nog in een experimenteel stadium vertoeft".

Komen alle technologieën inderdaad neer op verbranding? BBL-beleidsmedewerker Bart Martens is het hiermee alvast niet eens. "Dat lijkt ons zelfs sterk overdreven", aldus een kordate Martens. "Bij deze alternatieven gaat alleen wat niet-recupereerbaar is naar een eventuele verbrandingsoven. En dat is slechts een zeer beperkte fractie van het totale huisvuil. Wat dan uiteindelijk verbrand wordt, is veel homogener in samenstelling en grootte. Dat zorgt ervoor dat er veel schoner en aan een hogere temperatuur kan verbrand worden. De overblijvende 'verglaasde' restproducten zijn ook makkelijker en veiliger te recupereren in bijvoorbeeld de bouwsector".

Eerlijke kans

Toch is het volgens Fernand De Geyter nog niet zo zeker dat de restproducten, zoals bijvoorbeeld glas en stenen, achteraf een verzekerde afzetmarkt vinden. "Er is dringend noodzaak aan een geïntegreerde aanpak waarbij de reststoffen van de thermische verwerking opgewaardeerd worden tot secundaire bouwstoffen. Om die redenen denk ik dat het op dit moment niet echt aangewezen is om voor grootschalige afvalverwerkingsinstallaties te kiezen voor die nieuwe technieken", besluit De Geyter. "De discussie is ook niet zo nieuw als ze nu wordt voorgesteld. Die technieken zijn reeds langer bekend, in andere landen bijvoorbeeld werd de vergelijking op basis van een analyse reeds gemaakt". De afvalverwerkingsindustrie mag dan voorlopig een eerder voorzichtige houding aannemen, toch is de VLAR zeker bereid om de verschil-

De zoektocht naar alternatieve verwerkingstechnieken voor afval blijkt ook in Vlaanderen in een stroomversnelling te zitten.

lende technieken in al hun aspecten te evalueren. "Ik ben ervan overtuigd dat zowel thermolyse als scheiden en vergisten mogelijkheden openen voor eerder kleinschalige installaties", stipt Fernand De Geyter nog aan. "De kans is zeer reëel dat thermolyse over pakweg 10 jaar ongeveer 1/3 van de markt zal hebben veroverd". Ook BBL-afvalspecialist Bart Martens vindt dat bij die nieuwe technieken een aantal kanttekeningen kunnen worden geplaatst: "Maar één ding staat als een paal boven water: ze sluiten véél meer aan bij het voorzorgsbeginsel dan onze klassieke verbrandingsovens. En als de Vlaamse overheid pretendeert om een écht afvalbeleid te voeren, dan verdienen deze nieuwe technieken voor afvalverwerking zeker een eerlijke kans".

Piet Decoster

Advertentie

samen
pakken
we het
afval aan

VLAR streeft naar een integrale aanpak van afvalstoffen. Vanaf de preventie tot de selectieve inzameling, over de ecologisch en economisch verantwoorde verwerking tot en met de afzet van secundaire grondstoffen.

VLAR levert een belangrijke bijdrage aan de concrete uitvoering van het Vlaams Afvalstoffenbeleid en kan jaarlijks 250.000 ton papier sorteren, 100.000 ton restafval verbranden met energierecuperatie, 90.000 ton glas zuiveren, 60.000 ton GFT en 30.000 ton groenafval composteren, 30.000 ton grofvuil en 20.000 ton PMD sorteren.

VLAR werkt samen met gemeenten, intercommunales en provincies in gemengde structuren.

In de cel voor het behoud van het regenwoud...

Op zondag 26 april organiseert Bond Beter Leefmilieu (BBL) samen met tientallen natuur- en milieuorganisaties opnieuw de Dag van de Aarde. Het centrale thema is dit jaar 'Over bos, boom en hout'.

Een bijzonder interessant én gevarieerd thema waaraan we in dit en volgend nummer van Milieurama uiteraard uitgebreid aandacht besteden. Deze maand staan we stil bij de achteruitgang van de boskwaliteit op mondiaal vlak...

Het gaat niet goed met onze bossen. Zowat overal ter wereld gaat de biologische kwaliteit van bossen en wouden tegen een hels tempo achteruit. "Er is dringend nood aan een internationaal beleid om de biologische kwaliteit van de bossen te behouden en te herstellen", benadrukt Greenpeace-medewerker Filip Verbelen. Al jarenlang probeert Greenpeace het probleem van de mondiale ontbossing op de politieke agenda te brengen. Een moeilijke en vaak ongelijke strijd.

Dat blijkt bijvoorbeeld uit dit verhaal over de Greenpeace-acties voor het behoud van het regenwoud in Brits Columbia... Eind deze maand trekken Marleen Van Poeck en Wim Van de Vijver, twee Vlaamse Greenpeace-activisten, opnieuw naar Vancouver, de hoofdstad van Brits Columbia aan de Canadese westkust. Het ziet er evenwel niet naar uit dat het een plezierreisje wordt. Filip Verbelen: "Beide activisten zijn gedagvaard voor de rechtbank in Vancouver en riskeren twee maanden gevangenisstraf omwille van de 'misdaden' die zij vorige zomer hebben begaan. Samen met tientallen actievoerders van overal in de wereld blokkeerden ze een weg door het regenwoud waardoor de kaalkap wekenlang werd verhinderd".

Sneeuw voor de zon...

De campagne van Greenpeace voor het behoud van de gematigde regenwouden komt er natuurlijk niet zomaar. Regenwouden hebben een enorm ecologisch belang. Grizzlyberen, wolven, marmeralken, zeearenden en tal van andere diersoorten zijn van deze oerbossen afhankelijk. "Maar gematigde regenwouden vind je alleen in regio's met hoge regenval en redelijk stabiele temperaturen doorheen het jaar", licht Filip Verbelen toe. "Meer dan de helft van alle gematigde regenwouden zijn al verdwenen. Alleen in Alaska, Chili en Canada resten nog grote gematigde regenwouden. Volgens het World Resources Institute, een onafhankelijke onderzoeksinstituut uit de VS, vormen ze het meest bedreigde biosysteem ter wereld". Een kwart van al het gematigd regenwoud bevindt zich langs de westkust van Brits Columbia. Deze oerbossen bevatten cederbomen van duizend jaar oud en sparren van 90 meter hoog! Het mag dan ook geen verrassing heten dat het kaalkappen van deze wouden op korte termijn enorm veel opbrengt...

Het trieste gevolg is dat deze unieke regenwouden, die zich gedurende duizenden jaren ongestoord konden ontwikkelen, verdwijnen als sneeuw voor de zon. "De regering van Brits Columbia verleende toestemming aan een handvol multinationals om het grootste deel van de resterende regenwouden van Brits Columbia kaal te kappen", ver-

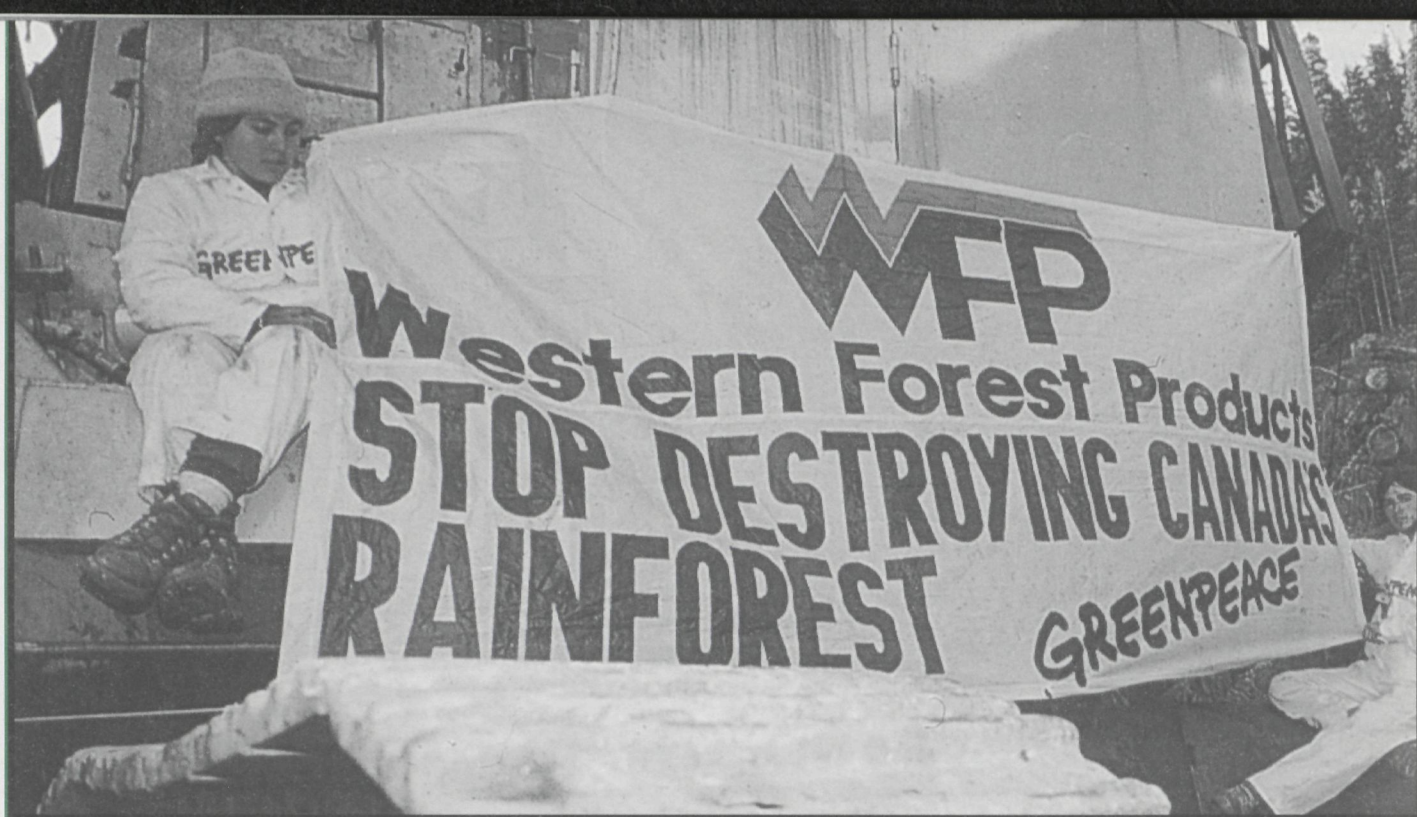

foto: Greenpeace

Greenpeace-activisten voeren actie tegen de kaalkap van het Canadese regenwoud. Ook jouw organisatie kan de campagne ondersteunen door brieven te sturen naar Belgische houthandelaren die naaldbout verkopen uit de oerbossen van Brits-Columbia.

telt Filip Verbelen koeltjes. "Dat betekent dat aan het huidige tempo het grootste deel van het gematigde regenwoud van Brits Columbia tegen 2010 zal vernietigd zijn".

Protest verhindert kaalkap

De beslissing van de regering van Brits Columbia uit '93 om het bedrijf Macmillan Bloedel toe te laten een groot deel van het regenwoud op Vancouver Island kaal te kappen, leidde tot nooit eerder gezien protest. "Duizenden mensen verhinderden maandenlang dat Macmillan Bloedel de kaalkap van het, inmiddels wereldberoemde, 'Clayoquot Sound' (zie ook Milieurama 1-2/1995) zou starten", illustreert Greenpeace-medewerker Filip Verbelen de omvang van het protest. "Bovendien leidden de plannen van Macmillan Bloedel voor het eerst ook tot internationaal protest. In Europa en de Verenigde Staten annuleerden steeds meer klanten van Macmillan Bloedel hun contracten nadat Greenpeace hen informeerde over de rol die het bedrijf speelde in de kaalkap van Clayoquot Sound". De storm van protest bleef niet zonder resultaten. Macmillan Bloedel besloot samen met de lokale overheid de plannen voor de kaalkap van Clayoquot Sound op te bergen. De regering van Brits Columbia en Macmillan Bloedel hadden het protest in eigen land én de prompte reacties van grote bedrijven in Europa totaal verkeerd ingeschat...

Valse beloften...

Maar na de kater van Clayoquot Sound gooide de Canadese regering het over een andere boeg. De regering gaf toe dat het bosbeleid te kort schoot en kondigde met het nodige tromgeroffel in de media een nieuw bosbeleid aan: de ramingen voor een 'duurzame houtoogst' werden herzien, er werden nieuwe nationale parken opgericht en er zou een strengere boswetgeving komen. "In '94 maakte Michael Harcourt, de toenmalige premier van Brits Columbia, een toernee door Europa om pers en industrie van de positieve veranderingen te overtuigen", herinnert Filip Verbelen zich. "Het resultaat van deze goed georganiseerde PR-campagnes is

dat de lokale bevolking er nu van overtuigd is dat de regenwouden goed beschermd zijn en de houtindustrie strenger wordt gecontroleerd. Maar dat valt zéér te betwijfelen".

Die twijfel staat te lezen in het Greenpeace-rapport 'Verbroken Beloften' dat de milieuorganisatie in de zomer van vorig jaar publiceerde. Nauwelijks twee jaar nadat de nieuwe wetgeving van de Canadese regering van kracht werd. "Het rapport maakt brandhout van het nieuwe bosbeleid en toont aan dat op het terrein bitter weinig veranderde. In plaats van de houtoogst in de regio te reduceren, steeg de houtproductie zelfs nog met 2% na het eerste volledige jaar dat de code van kracht was", spaart Verbelen zijn kritiek op de Canadese regering niet. Komt daarbij dat Canada nog steeds geen wet voor de bescherming van bedreigde planten- en diersoorten heeft. Het land had zich daartoe evenwel geëngageerd na de ondertekening van de VN-conventie voor het behoud van de biologische diversiteit.

De tijd dringt...

Om de verdere versnippering van de laatste oerbossen te voorkomen, deed de Canadese milieubeweging in het voorjaar van '97 de regering een ambitieus voorstel: de bescherming van het 'Great Bear Rainforest'. "Dit is een grotendeels intact gebied ter grootte van België", licht Filip Verbelen toe. "Het gebied bevat belangrijke populaties grizzlyberen, zwarte beren en zijn zeldzame witte variant de spiritbeer. De bescherming van dit gebied biedt unieke kansen omdat het een ecosysteem is waarvan biologen weten dat het groot genoeg is om op lange termijn alle planten en dieren die er voorkomen in stand te houden". Ondanks de grootte van het gebied komt toch slechts 7% van het Great Bear Rainforest in aanmerking voor industriële houtkap. De rest ervan bestaat uit rotsen, ijs, gletsjers en marginaal bos. "De regering van Brits Columbia deed het voorstel echter van de hand als onverantwoord omdat de geplande exploitatie 'duizenden banen' zou opleveren", zegt Verbelen. "Dit is evenwel fel overdreven. De kaalkap van het bos in de intacte valleigebieden van het 'Great Bear Rainforest' kan amper enkele honderden, vooral tijdelijke, jobs opleveren". Volgens Greenpeace houdt de Canadese rege-

ring geenszins rekening met de voordelen van de bescherming van dit gebied. Het gebied is van vitaal belang voor het behoud van een gezonde zalmvisserij en het biedt een enorm potentieel voor het snel groeiende ecotoerisme in Brits Columbia. Samen met een brede coalitie van milieugroeperingen voert Greenpeace sinds vorig jaar campagnes voor het behoud van het 'Great Bear Rainforest'. Maar de tijd dringt...

Kruip in je pen!

De grootste houtkapbedrijven, dat zijn Macmillan Bloedel, International Forest Products (Interfor) en Western Forest Products (een dochterbedrijf van Doman Ltd), zijn samen goed voor meer dan de helft van alle houtkap in de regenwouden van Brits Columbia. "Het hout van deze oerbossen is voor het overgrote deel bestemd voor de export naar de Verenigde Staten, Europa en Japan", licht Filip Verbelen toe. "Bomen van meer dan 1.000 jaar oud worden verwerkt tot zaaghout, papierpulp voor tijdschriften en allerlei wegwerproducten zoals papieren zakdoekjes en toiletpapier. Ook in België wordt veel papierpulp en hout, vooral dan cederhout en Hemlock, uit de Canadese oerbossen gebruikt". Twee houtkapbedrijven Western Forest Products (Doman Ltd) en Interfor verkregen concessies om grote delen van dit unieke oerbos te kappen. "Greenpeace voert al maandenlang met deze bedrijven besprekingen, zonder resultaat", steekt Filip Verbelen zijn ontgoocheling niet weg. "Doman liet ons midden januari weten dat ze de wegeaanleg in het 'Great Bear Rainforest' over enkele weken zullen starten".

Greenpeace bleef echter andermaal niet bij de pakken zitten en startte zowel in Europa als in de Verenigde Staten een onderzoek naar klanten van Doman en Interfor die zaaghout en papierpulp uit deze oerbossen aankopen. Greenpeace-medewerker Filip Verbelen is vastbesloten dat de actie wel degelijk zijn vruchten zal afwerpen: "Momenteel informeren we de Belgische klanten over de intenties van Doman en Interfor om weldra te starten met de kaalkap van het meeste waardevolle regenwoud van Brits Columbia. Enkele grote bedrijven hebben ondertussen hun contracten met Doman en Interfor reeds opgezegd. Zo zie je maar...". Ook vanuit België wordt de actie ondersteund. De voorbije weken werden tientallen brieven gestuurd naar Belgische

houthandelaren die naaldhout verkopen uit de oerbossen van Brits Columbia. "We willen dat deze handelaars van hun leveranciers garanties eisen dat het hout dat zij leveren niet afkomstig is uit de kaalkap van het gematigde regenwoud en dat de firma's waarmee ze werken niet betrokken zijn bij de vernietiging van het 'Great Bear Rainforest'", klinkt het vastbesloten bij Greenpeace-medewerker Filip Verbelen. "Indien de leveranciers van deze bedrijven dergelijke garanties niet willen of kunnen garanderen, dan eisen we dat de Belgische houthandel zijn contracten met deze bedrijven verbreekt". In het verleden werd reeds meerdere malen aangetoond dat consumentenacties wel degelijk iets in beweging kunnen zetten.

Geïnteresseerd om vanuit jouw natuur- of milieugroep, school of socioculturele vereniging de Greenpeace-actie te ondersteunen? Niet getalmd, in de pen kruipen is de boodschap!

i Een lijst van Belgische houthandelaars én een modelbrief kan je verkrijgen bij Greenpeace vzw, Vooruitgangstraat 317, 1030 Brussel, tel. 02/201.19.44., fax. 02/201.19.50., e-mail: greenpeace.belgium@diala.greenpeace.org

advertentie

Natuurlijke Franse en Italiaanse wijnen
De betere kwaliteitswijnen gemaakt met respect voor
het milieu, de gezondheid en de consument

Gecontroleerde teelt zonder enige bespuiting met giftige stoffen

DE SPECIALIST IN EXCLUSIEVE WIJNEN
 uit BIOLOGISCHE en BIODYNAMISCHE teelt

Rechtstreekse invoer - alle grote FRANSE wijnstreken en ITALIE
 Een selectie van 80 wijnen afkomstig van 29 wijnbouwers

WELKOM OP DE DEGUSTATIEDAGEN

op : 21, 22 en 28, 29 maart - 4, 5 en 25, 26 april - 2, 3 mei (14-19u)

Vraag vrijblijvend prijslijst en documentatie

Wegbeschrijving: via E 313 (afrit Massenhoven) of E 34 (afrit Zoersel) : voorbij winkelcentrum Rodendijk - na MEUBLO/SELFMADE 1ste dreef links (Zoerselbosdreef = doodlopend!) ten einde = Ten Hoflaan

BIOTIEK BVBA 2980 Zoersel

Ten Hoflaan 22 Tel 03-3122438 - Fax 03-3125914

De zorg voor het milieu. V

Een 'andere' terugblik op Batibouw, de

Om de twee jaar wordt Vlaanderen overrompeld door Batibouw. Ook dit jaar kon dit traditioneel treffen voor potentiële

bouwers en professionals uit de bouwsector rekenen op een trouwe schare van enkele honderdduizenden échte Belgen. Zelden werd in de promotie op en rond Batibouw zo vlotjes uitgekapt met de zorg voor een beter milieu. Eco langs hier, natuur langs ginder,... Wordt in Vlaanderen inderdaad écht werk gemaakt van duurzaam bouwen en wonen? Of blijft het bij mooie woorden? Peter Thoelen van het Vlaams Instituut voor Bio-Ecologisch Bouwen en Wonen (VIBE) wandelde rond op Batibouw en maakte voor Milieurama de proef op de som...

Batibouw is eigenlijk op zich al een energie- en materialenverblindend bouwsppektakel. Neem nu de hal waar de steen- en ruwbouwproducenten hun ding doen: massa's steen en cement worden voor het tiendaagse Batibouwfeest gretig verspild. Of nog beter: het paleis waar de kachelfabrikanten elkaar de loef proberen af te steken door zoveel mogelijk hout en gas op te stoken. Om nog maar te zwijgen van de auto's die elkaar verdringen op en rond de zeer ruim bemeten parkings terwijl de metro net voor de deur stopt...

Open haard, warmte weg...

Maar een aantal firma's uit de bouwsector heeft duidelijk begrepen dat er met het adjectief 'eco' een groeiend marktsegment aan te boren valt. Neem nu bijvoorbeeld de standhouders die actief zijn op de markt van de verwarming en energie. Daar ontmoetten we een firma die een 'eco-elektrisch' toestel voor stralingswarmte promootte. Vanuit bio-ecologisch

standpunt wordt gesteld dat stralingswarmte gezonder is dan convectiewarmte. Maar het hoeft geen betoog dat elektrisch verwarmen vanuit ecologisch standpunt helemaal geen aanspraak kan maken op een positieve beoordeling. Dan liever stralingswarmte uit speksteen- of tegelkachels die een hoog rendement combineren met een goede verbranding. Een groot deel stralingswarmte komt ook uit houtkachels, inbouwcassettes en allesbranders. Een milieuvriendelijke allesbrander bestaat niet. Het is duidelijk dat je niet zomaar alles kan opstoken. Ook bij de houtkachels vonden we heel wat kaf tussen het koren: kachels die geen goede verbranding garanderen en dus erg milieuvervuilend zijn. Trouwens, een open haard mag dan al gezellig zijn, het grootste deel van de geproduceerde warmte vliegt hoedanook dadelijk doorheen de schouw weg...

Positief aan de voorbije editie van Batibouw was de aanwezigheid van enkele producenten van zonnepanelen. Dankzij de inspanningen die de voorbije tien jaar werden geleverd door kleinschalige producenten en verdelers, komen nu ook de grote fabrikanten van verwarmingsketels en -toestellen met zonnepanelen op de markt. Ze stonden vaak nog ietwat verdrukt en verloren tussen de radiatoren en ketels op de grote stands maar ze waren niettemin duidelijker zichtbaar.

Brobbelende elektriciteitsfactuur

Even doorwandelen naar de fabrikanten en verdelers van sanitair en badkamers. Een eerste vaststelling lag er voor de hand. De baden worden steeds groter, er worden steeds hogere comforteisen gesteld en er worden voortdurend nieuwe noden en gewoonten aangekweekt. Meer zelfs, eigenlijk lijkt het erop dat comfort alleen niet meer volende is. Luxe en overdaad worden hier de standaard. Een modern bad is stevast gemaakt uit plastics en biedt plaats voor twee of meer personen, het waterverbruik is uiteraard navenant. Ook een broebelbad wordt stilaan onmisbaar, als het even kan wordt zelfs het massagebad aangeprijsd. Op een dergelijke manier wordt het elektriciteitsverbruik op een onverantwoorde wijze de hoogte ingestuwd.

Uitkijken voor isolatie

Ook de sector van isolatiematerialen was ruim op Batibouw vertegenwoordigd. Ook hier claimen nogal wat bedrijven het label 'milieubewust'. Gewoon omdat ze isoleren en dus energie besparen. Inderdaad, teveel isoleren is haast onmogelijk. Maar de vraag is met welk materiaal je dat doet. De meest synthetische isolatiematerialen (PUR, PS,...) scoren allemaal zeer slecht in de milieuclassificaties, hoewel ze op zich zeer goed isoleren. En ondanks het feit dat deze producten goed isoleren, hebben ze ook technische nadelen. Ze zijn immers waterdicht en dit betekent dat het vocht dat in de woning wordt geproduceerd niet meer naar buiten kan door de buitenschil. De slechte punten in de milieuclassificatie hebben te maken met de uitputting van grondstoffen (aardolie), aantasting van de omgeving, de vele technische ingrepen die nodig

1. Verpakt in een bouwdoos...

W,de grootste bouwkermiss in Vlaanderen...

zijn om het materiaal aan te maken, schadelijke emissies en gezondheidseffecten. Over de hergebruiksmogelijkheden is niets bekend, bij verbranding komen zeker schadelijke en zeer giftige gassen vrij. Toch kregen we een folder in de hand gestopt die als oplossing het spuiten van naadloos polyurethaan hardschuim voorstelde. Een reeks in de folder opgesomde technische en economische voordelen worden aangevuld met een opvallend ecologisch argument: 'geen gebruik van CFK, beschermt de ozonlaag!'...

De klassieke isolatiematerialen rots- en glaswol scoren in milieu-classificaties als 'aanvaardbaar'. Voor zover we weten, is men het nooit eens geraakt over de gezondheidsschade (longkanker) die de fijne vezeltjes en uitwasemingen (formaldehyde) kunnen veroorzaken. Voorzichtigheid is geboden. In de bio-ecologische sector wordt vaak gewerkt met inblaasisolatiemateriaal van gerecycleerd krantenpapier of houtvezels. Ook zijn er materialen die heel dicht bij de natuur staan: schapenwol, vlas, kokosvezel, geëxpandeerde kurkplaten, geëxpandeerde kleikorrels, perliet, vermiculiet, stroleem,... Een paar hiervan zijn wel nog duur.

Baksteen? Ja, maar...

Hoe dichter we bij de natuurlijke materialen komen, hoe makkelijker het voor de fabrikant is om het argument 'natuur' ook te gebruiken. En dat merkte je op Batibouw ook aan de communicatie van de traditionele bouwfirmas die werken met baksteen. Op zich is baksteen inderdaad een bio-ecologisch aanvaardbaar materiaal. De energie die erin kruipt om de klei, het basisbestanddeel van baksteen, te bakken is relatief beperkt. Maar bij de afgraving van klei wordt de eindige voorraad grondstof wel aangetast, de mondiale voorraad zou nog meer dan 100 jaar meegaan.

Op Batibouw ontmoetten we talloze baksteenfabrikanten en -verdelers. Toch mogen we niet altijd even gerust zijn als iemand ons baksteen als 'natuurlijk' materiaal verkoopt. Vele baksteenfabrikanten mengen immers chemische toeslagstoffen in de klei. Onder meer vliegias. Soms om de steen te kleuren (vliegias geeft een zwart effect), soms om een hardere steensoort te verkrijgen. Zo kan een op zich natuurlijk materiaal een probleem worden. Zowel naar gezondheid toe (in de fabriek) als bij storting of hergebruik in wegfunderingen (uitloging). Opletten dus bij de aanschaf van bakstenen. Hetzelfde kan worden gezegd voor de vele kleidakpannen.

Houtskeletbouw: een mythe?

Een technisch uitstekend én tegelijk zeer natuurlijk bouw materiaal is hout. Nu er hout met FSC-label op de markt beschikbaar is, is een deel van de bekommernis omtrent duurzaam en ecologisch bosbeheer van de baan, hoewel FSC-hout zeker nog niet algemeen verspreid is. Op Batibouw werden we echter overstelpt met folders allerhande. Een Canadese houthakker op Batibouw trachtte ons op de achterkant van zijn folder aan te tonen hoe duurzaam de wouden in British Columbia wel beheerd worden ('Voor elke omgehakte boom worden er drie aangeplant'). Volgens een aantal gegevens van de milieubeweging aldaar (zie ook 'Campagne' op pag. 17) worden de rijke oerbossen in Canada wel degelijk zwaar aangetast door de houtindustrie. Voorlopig blijft alleen het FSC-label een redelijke garantie voor duurzaam beheerde bossen.

Duurzaam bosbeheer is belangrijk. Maar om van bio-ecologisch verantwoord houtgebruik te spreken is er meer nodig. Een aanne-mer in massief houten huizen, steeds meer in trek vanwege het warme karakter en de gezelligheid van het hout, draagt als slogan 'Wonen in zijn natuurlijkste vorm'. Maar met chemische verduurzamingsmiddelen behandeld hout kan kwalijke gezondheidseffecten hebben. Het volkomen natuurlijke product dat hout is, kan één van de grootste probleemafvalstoffen van de toekomst worden wanneer het behandeld is met bepaalde verduurzamingsmiddelen. Nochtans, wie het juiste hout op de juiste plaats gebruikt, heeft voor vele toepassingen helemaal geen verduurzaming nodig. De leuze 'Met hout bouwen is natuurlijk bouwen' is echter een lachertje als je kijkt met welke middelen vele firmas het hout te lijf gaan. Welk bedrijf van houtmassief- of houtskeletbouw werkt op een bio-ecologische manier? Bij ons weten is er één houtskeletbouwer en géén houtmassiefbouwer die inderdaad bio-ecologisch OK zijn. Bij navraag willen een paar houtmassiefbouwers wel werken met minder ongezonde verduurzamingsmiddelen, maar de vraag is zo klein meneer...

Peter Thoelen

i Het Vlaams Instituut voor Bio-Ecologisch Bouwen en Wonen (VIBE) organiseert op vrijdag 27 en zaterdag 28 maart een studie-tweedaagse over de mogelijkheden van leembouw (zie Ledenblad pag. 7).

Vlaams Instituut voor Bio-Ecologisch Bouwen en Wonen (VIBE)
vzw, Patriottenstraat 27, 2600 Berchem,
tel. & fax. 03/239.74.23.

DE MILIEUBIBLIOTHEEK VAN BBL

De milieubibliotheek is open elke maandag van 9 tot 12 en van 14 tot 17 uur. Op dinsdag enkel op afspraak. Je kan er meer dan 13.000 boeken en tijdschriften inkijken, er wordt echter niets uitgeleend. Beperkte documentatieaanvragen worden opgestuurd tegen 5 frank per copie.

De boeken en rapporten die hier worden voorgesteld, zijn gewoonlijk niet bij de Bond Beter Leefmilieu te verkrijgen. Ze zijn wel te bekijken in onze uitgebreide milieubibliotheek. Nagenoeg alle Nederlandse uitgaven kan je bestellen bij MilieuBoek, Postbus 18169, NL-1001 ZB Amsterdam, Tel. 00.31.20.624.49.89. MilieuBoek heeft een Belgisch rekeningnummer.

Publicatielijsten rond bepaalde thema's kan je steeds aanvragen bij de bibliotheek.

Provinciale milieubeleidsplanning als integrale paraplu?

Evaluatiecommissie wet milieubeheer, bij VROM Distributiecentrum, Postbus 351, NL-2700 AJ Zoetermeer, 1997, 134 p., ISBN 90-75155-22-0.

Bij een evaluatie van de interne integratie in het Nederlandse provinciaal milieubeleid blijken er enkele opmerkelijke conclusies. Zo blijkt dat van het stelsel van planning meer werd verwacht dan wordt waargemaakt. Het stelsel van planning blijkt dan weer wel niet verwachte mogelijkheden te bieden, terwijl de integratie van milieubeleidssectoren nog niet goed uit de verf komt. De conclusies kunnen interessant zijn voor de beginnende provinciale milieubeleidsplanning op langere termijn in Vlaanderen.

Symposium leefmilieu en kanker: congresboek

Vereniging voor Kankerbestrijding, Brussel, tel. 02/733.68.68., 1997, 169 p., 500 fr.

Op 21 en 22 november jl. werd een studiedag georganiseerd waarop een aantal professoren en dokters gespecialiseerd in kanker en leefmilieu de recentste evoluties schetsten. De bijdragen zijn ingedeeld in drie sessies. Enerzijds een theoretische benadering, daarnaast een analytische en een ethische benadering. Boeiend wegens de bundeling van kennis en ervaringen van kankerspecialisten.

Witboek aangaande de geluidshinder en de veiligheidsproblemen door de werking van de luchthaven van Brussel-nationaal.

Brussels Instituut voor Milieubeheer, Brussel, tel. 02/775.75.75., 1997, 102 p., BIM-rapport nr.13

Ook het Brussels Instituut voor Milieubeheer heeft zich gebogen over de luchthavenproblematiek van Zaventem. Zowel de gevolgen van de ligging voor het leefmilieu, als de economische gevolgen voor de uitbatingen die met de luchthaven verbonden zijn, werden onder de loep genomen. Het BIM geeft ook conclusies en aanbevelingen die o.m. gebaseerd zijn op het wettelijk kader van de uitbating en de toestand na het arrest van het Hof van Beroep van Brussel inzake nachtvluchten.

Je rechten bij openbare actie

Edith Flamand en Raf Jaspers, EPO, Berchem, tel. 03/239.68.74., 1997, 341 p., ISBN 90-6445-988-6, 798 fr, boekhandel.

Wie deelneemt aan openbare actie, of het nu meestappen is in een witte mars of actievoeren in een milieugroep, heeft nood aan een antwoord op volgende vraag: 'Is dit volgens de wet toegelaten of niet?'. Het antwoord is niet altijd eenvoudig omdat veel afhangt van de krachtsverhoudingen. Want er is de wet van de straat én de Wetstraat. Dit handboek geeft je praktische tips en concrete adviezen. Wet, rechtspraak en rechtspraak komen aan bod. Een aanrader voor éénieder die hier vragen over heeft.

Thermische zonne-energie

ODE Vlaanderen, Leuven, tel. 016/23.26.49., 1997, verslag studiedag Hoboken.

De studiedag poogde de stand van zaken rond zonne-energie in Vlaanderen samen te brengen. Zo krijgen we bijdragen van de Zonne-arc, STEM en vzw De Mark. Daarnaast recent beleid van intercommunales voor stimulering van zonne-energie en een bijdrage van het Nederlandse Holland solar.

Pseudo-hormonen in het milieu: realiteit of fictie?

K.VIV, Genootschap milieutechnologie, Antwerpen, tel. 03/216.09.96., 1997, 1000 fr.

Verslag van de studienamiddag van 10 december jl over hormoonverstorende stoffen. Het onderzoek naar de effecten van deze pseudo-hormonen staat nog in zijn kinderschoenen. Door het gebrek aan wetenschappelijke bewijzen, kunnen nog geen adequate beleidsmaatregelen geformuleerd worden. Dat is althans de teneur van deze studiedag. De studiedag wilde de huidige kennis op een rijtje zetten en de bewijsvoering voor de hormonale effecten van een aantal chemische stoffen duidelijk maken.

Meer doelmatigheid in de provinciale milieubeleidsplanning

Evaluatiecommissie wet milieubeheer, bij VROM Distributiecentrum, adres zie hierboven, 1997, 23 p., ISBN 90-75155-23-9, advies nr. 13.

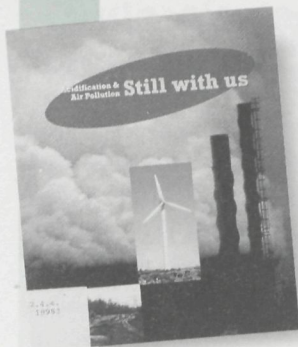
Het uiteindelijke advies over provinciale milieubeleidsplanning in Nederland, zoals het door de evaluatiecommissie aan de Minister van Leefmilieu werd overgemaakt. Uit het advies blijkt dat het provinciaal milieubeleidsplan nuttige functies vervult en dan ook moet behouden worden. Anders oordeelt de commissie over het provinciaal milieuprogramma, dat volgens de commissie nauwelijks meerwaarde bezit. De verplichting om dergelijk programma op te maken kan dan ook afgeschaft worden.

Natuurlijk leren balanceren!

Arjan van Rheede, Wetenschapswinkel Nijmegen, tel. 00.31.24.361.54.50, 1997, 111 p., ISBN 90-373-0373-0, boekhandel.

Interessant onderzoek naar de organisatie, strategie en leren bij Nederlandse lokale natuur- en milieugroepen. Lokale milieuen natuurgroepen vormen de basis van de milieubeweging. Zij wakkeren het milieubesef van burgers aan en boeken regelmatig successen in hun strijd voor een beter lokaal leefmilieu. Zij zijn anderzijds kwetsbaar vanwege hun werking met vrijwilligers, hun gebrek aan mensen en middelen, hun soms kortstondig bestaan. Dit onderzoek heeft zowel een theoretisch als praktisch karakter. Het sluit af met belangrijke en toepasbare aanbevelingen voor lokale natuur- en milieugroepen. Een aanrader voor lokale groepen.

Acidification & air pollution: still with us

The Swedish ngo secretariat on acid rain, Sweden, Box 7005, S-402-31 Göteborg, tel. 00.46.31.10.55.90., 1997, 96 p., ISBN 91-558-7755-9, gratis aan te vragen.

Zure neerslag is al enige tijd uit de milieualactualiteit verdwenen. Zoals de 'ontdekking' van het fenomeen in Zweden begon, zo zijn zij er ook nog altijd alert gebleven. Zo slaan de gevolgen van zure neerslag minder hard toe dan in het verleden maar blijven ze niettemin bestaan. Dit handige boekje geeft opnieuw een overzicht van de milieugevolgen van zure neerslag en de oorzaken zoals de verzurende stoffen zwavel en stikstofoxiden en andere. Maatregelen voor

verdere vermindering van deze luchtverontreiniging blijven belangrijk. Ook de politieke aspecten worden meegenomen.

Basisboek milieucommunicatie: van plan tot praktijk

Bauke de Vries, uitgeverij Coutinho, Bussum, 1996, 214 p., ISBN 90-6283-019-6, boekhandel

Een handboek over milieucommunicatie in de brede zin. De auteur gaat niet alleen in op de rol die communicatie speelt bij het realiseren van verandering van kennis, houding en gedrag, maar ook op de communicatie die plaatsvindt tijdens de voorbereiding van de besluitvorming over milieubeleid. Het boek sluit af met een checklist voor het maken van milieucommunicatieplannen. Verder gaat dit boek o.a. over sociale dilemma's en gedragsverandering, communicatie als instrument, keuze van inhoud en methoden.

Microbiologie: van microscopie tot biotechnologie

CD-rom, gebaseerd op gelijknamig boek van prof. dr. W.P.M. Hoekstra, Natuur & Techniek, Beek, tel. 00.31.46.43.89.444, 1997, 75 gulden

Deze CD-rom bevat de inhoud van het gelijknamige boek, maar is geactualiseerd en aangevuld. Videobeelden en werkbladen werden bijgevoegd. Daarin zijn practica en lessuggesties opgenomen met opdrachten en verwijzingen naar andere informatiebronnen en literatuur. Hyperlinks maken directe verbinding met diverse Internet-sites mogelijk. Zowel voor studie als naslagwerk bruikbaar. De CD-rom geeft een goed inzicht in de praktijk en de mogelijkheden van de recombinant-DNA-technologie.

Altener seminar: financial incentives for agricultural and forestial biomass

Novem, Utrecht, tel. 00.31.30.239.34.93, 1997

Verslag van de gelijknamige studiedag van 1 december 1997. Met energie uit biomassa werd de laatste jaren druk geëxperimenteerd. Om deze nieuwe energievormen ook werkelijk toe te passen op grotere schaal zijn instrumenten nodig. Op deze studiedag werden zowel de bestaande financiële instrumenten in Nederland doorgelicht als ook deze in Denemarken en Groot-Brittannië. Tot slot werden voorstellen gedaan voor nieuwe instrumenten om energie uit de landbouw- en bosbouwsector mogelijk te maken.

Volwassenen, natuur en milieu

IVN Vereniging voor Natuur- en Milieueducatie, Amsterdam, tel. 00.31.20.622.81.15, 1997, 80 p., ISBN 90-70168-50-2, 26 gulden, boekhandel.

In dit boek verslag van het zoeken naar informatie over de doelgroep volwassenen binnen NME. Vooral de kloof tussen kennis en gedrag valt op bij volwassenen die lid zijn van natuur- en milieuverenigingen. In deze verkenning vooral aandacht voor de vraag waarom mensen zich wél willen inzetten voor natuur en milieu. De laatste pagina's zijn gewijd aan conclusies en aanbevelingen.

BBL-BIB NU OOK TE VINDEN OP INTERNET!

Vanaf nu kan je rondneuzen in onze bibliotheek zonder van je luie stoel op te staan. Uiteraard heb je een PC en een aansluiting op Internet nodig, alhoewel je internet ook kan raadplegen in de meeste openbare bibliotheken.

Dankzij EMIS, het Energie en Milieu InformatieSysteem voor het Vlaamse gewest, kan je nu ook de BBL-bibliotheek op het Internet doorzoeken via het adres

http://www.vito.be/emis/bond_bl/bib.html

Indien je bepaalde boeken wil raadplegen, zal je toch nog een bezoekje aan onze bibliotheek moeten brengen. Noteer het rubrieknummer en het boeknummer en kom langs op maandag of dinsdag. Beperkte documentatievragen kunnen opgestuurd worden. Veel surfplezier!

Waterige bladen: milieueducatief pakket voor het middelbaar onderwijs

Vlaamse Milieumaatschappij, Aalst, tel. 053/72.62.11., 1997, 4 reeksen met telkens een brochure voor de leerkracht en één voor de leerling, 20 fr per brochure, ook "luchtige bladen" te verkrijgen.

De moeilijkheidsgraad, wat kennis van begrippen als de vaardigheden en technieken betreft, neemt toe van reeks 1 naar reeks 4. De lesbladen kan je aanzien als een aanvulling op de leerstof, iets extra's bruikbaar voor een vakoverschrijdend milieuproject. Reeks 1 is bedoeld voor het eerste jaar, reeks 2 voor de eerste graad, reeks 3 voor de tweede graad en reeks 4 voor de wetenschappelijke afdeling van de derde graad middelbaar onderwijs. Een geslaagd lespakket.

Zuinig leven: tips voor kleine en grote besparingen

Eva Brumagne, Standaard uitgeverij, Antwerpen en KAV, 1997, 138 p., ISBN 90-02-20680-1, 495 fr, boekhandel.

Dit boek is ruimer dan alleen tips om geld en milieu te sparen. Voor elk thema krijg je talloze praktische tips waaruit je kan kiezen naar eigen voorkeur. Naast grondstoffen, mobiliteit, gezondheid en voeding ook aandacht voor huishouden, geld, kleding, kinderen en wonen. De auteur heeft geprobeerd om er geen vrekkenboek van te maken met onmogelijke tips die niet meer leuk zijn. Ze gaat van het standpunt uit dat zuinig leven moet samengaan met hoge kwaliteit van je leven

Martine Langen

23

Eerste actie rond afvalpreventie voor basisscholen in België

Meer dan 1.000 klassen, of ruim 18.500 kinderen in Vlaamse, Brusselse en Waalse lagere scholen voeren dit voorjaar de actie Eco-Klassen uit. Dat initiatief van Bond Beter Leefmilieu en Coren vzw wil kinderen van in de kleuterschool wegwijzen maken in afvalvoorkoming. Zij kunnen daartoe tal van concrete acties uitvoeren. Denk maar aan de herinvoering van de brooddoos die aluminiumfolie vervangt of het gebruik van gerecycleerd papier langs de twee

kanten van het blad. De actie werd half februari voorgesteld in de stedelijke basisschool Coloma te Mechelen. Directeur Pol Meel: "Vorig jaar zijn we begonnen met een actie om brik- en blikverpakkingen te bannen uit onze school. We vulden voorheen dagelijks vijf grote vuilniszakken met blikjes en zogenaamde drankkartons. Liefst 35% was niet eens leeggedronken, terwijl 60% niet werd gespoeld en werd

platgedrukt. Na de invoering van de actie hebben we nog amper één vuilniszak per maand nodig. Toch wel een heel verschil, niet?" Om het probleem van de drankverpakkingen op te lossen werden twee alternatieven aangeboden. De kinderen kunnen leidingwater drinken aan fonteintjes die door de drinkwatermaatschappij Pidpa werden geschonken. Wie daar niet wil van drinken, wordt gevraagd een her vulbare drinkbus mee te brengen.

"Verder onderneemt onze school nog tal van andere acties", verklaart Pol Meel. "Zo voerden we de brooddoos weer in, willen we wegwerpbatterijen vermijden en gebruiken we uitsluitend dubbelzijdig gekopieerd kringlooppapier. Toch is er ook hier een schaduwzijde. In een basisschool met heel wat kleuters en jonge kinderen wordt dagelijks heel wat AA-melk gedronken. "Moest deze ook in grote retourflessen geleverd worden, dan zou dit ook nog een extra milieubesparing betekenen in onze school", zegt Meel. "Spijtig genoeg is dergelijke melk enkel verkrijgbaar in brikverpakking, die dan nog eens wordt gesubsidieerd door de overheid".

De actie Eco-Klassen loopt nog tot midden mei. Op Wereldmilieudag (5 juni) worden de resultaten bekend gemaakt. Klassen die zich onderscheiden kunnen de titel 'Eco-Klas van het jaar 1998' in de wacht slepen en een klasreis maken naar Le Marais D'Audomarois in Noord-Frankrijk. Scholen kunnen dan eveneens inschrijven in Eco-Scholen en gedurende drie opeenvolgende jaren een milieuzorgsysteem invoeren en concreet werken rond de thema's water, energie en afval. (DJ)

"Héél Vlaanderen is kwetsbare zone door overbemesting"

BBL rekent nu op aanscherping mestbeleid

Volgens de Vlaamse Milieumaatschappij (VMM) kan de omzetting van de nitraatrichtlijn in de Vlaamse milieuwetgeving als onvolledig beschouwd worden en is het noodzakelijk het gehele Vlaamse gewest aan te duiden als kwetsbare zone. Tot deze conclusie komt VMM in haar ecologisch evaluatierapport over het mestactieplan van 12 februari. De resultaten van de studie zijn scherp. In 80 tot 90% van alle meetplaatsen in het Vlaamse Gewest vindt de VMM te veel nutriënten. De hoogste concentraties aan nitraten en overschrijdingen van de normen zijn aangetroffen in gebieden met intensieve veehouderij en tuinbouw. Concreet gaat het om West-Vlaanderen, een gedeelte van Oost-Vlaanderen en van de Kempen, sommige gemeenten in Limburg alsook om de regio om Sint-Katelijne-Waver. Het advies van de VMM laat aan duidelijkheid niets te wensen over. Ze gaat ervan uit dat het noodzakelijk is het hele Vlaamse grondgebied aan te duiden als kwetsbare zone. De kleine deelgebieden waar momenteel geen problemen zijn, worden best ook beschermd. Dit moet beletten dat zij als gevolg van minder strenge uitrijregels onder een 'aanzuigefect' te lijden zouden hebben. Er wordt immers steeds meer mest van overbemeste gemeenten naar zogenaamde 'onderbemeste' gemeenten getransporteerd.

Opvallend is dat de resultaten van deze studie op 20 februari werden uitgelekt in het Boerenbond-ledenblad Boer en Tuinder. Dit ondanks de afspraak binnen de Vlaamse Stuurgroep Mest om het

VMM-rapport sereen te bespreken en binnenskamers te behandelen. Onder het mom 'de aanval is de beste verdediging' bracht een zwaar aangeslagen Boerenbond toch een felle aanval op het rapport naar buiten. Bond Beter Leefmilieu is in elk geval verheugd dat de Vlaamse overheid via dit rapport nu eindelijk erkent dat Vlaanderen te zwaar door de landbouw wordt overbemest en dat de VMM zwart op wit verklaart dat het bestaande mestactieplan niet volstaat om aan de internationale verplichtingen te voldoen en 'dat de maatregelen zoals voorzien in het MAP niet volstaan voor het terugdringen van de nutriëntenaanvoer naar het oppervlaktewater vanuit de landbouw tot op een aanvaardbaar niveau'.

Op deze conclusie vanwege de overheid wacht Bond Beter Leefmilieu reeds geruime tijd. Volgens BBL kan men deze wetenschappelijk onderbouwde resultaten niet langer politiek negeren en zal het MAP na de lopende evaluatie over de gehele lijn drastisch moeten aanscherpt worden.

Ook de boerenorganisaties vrezen de gevolgen van deze conclusie. Onder druk van de Boerenbond wordt de evaluatie op maandag 12 maart geagendeerd op het CVP-partijbureau. Het Algemeen Boerensyndicaat (ABS) ging op 26 februari nog een stapje verder. Enkele honderden ABS'ers belegerden de kantoren van de Stuurgroep Vlaamse Mestproblematiek en bedreigden de BBL-vertegenwoordigers met fysiek geweld.

Kelchtermans wil geluidsoverlast luchthavens aanpakken' Oude eis van de milieubeweging gaat in vervulling

Vlaams minister van Leefmilieu Kelchtermans wil de luchthavens van Zaventem, Deurne en Oostende onderwerpen aan de milieureglementering. Dat moet leiden tot een beheersing van de geluidsoverlast. Het kabinet werkt daartoe momenteel aan een aanpassing van de Vlaamse milieureglementering Vlare. Een deel daarvan is het opnemen van de luchthavens op de lijst van de hinderlijke inrichtingen. Die hebben een milieuvergunning nodig. Die bevat normen inzake geluidsproductie, uitstoot en vervuiling.

De bevoegdheid van het Gewest daarin is niet evident. De luchthaven van Zaventem heeft een federaal statuut. De indeling van vliegtuigtypes naar geluidsklasse valt onder productnormering en ook dat is federale en zelfs internationale materie. Bond Beter Leefmilieu is in elk geval tevreden met het initiatief van Kelchtermans tegen de lawaaihinder rond luchthavens. BBL-beleidscoördinator Rik De Baere: "Het geluidsprobleem is nu eenmaal reëel. Reeds te lang paste de overheid een gedoogbeleid toe. Meer zelfs. In het geval van Zaventem moest de Regie der Luchtwegen zelf geluidsmetingen uitvoeren. De Regie speelde zo rechter en partij tegelijkertijd". Door luchthavens nu vergunningsplichtig te maken, kan de Vlaamse overheid zelf gaan bepalen welk geluidsvolume Zaventem globaal mag produceren. Dat zal op termijn een beperking van de vliegbewegingen betekenen".

Voor dat laatste is de luchtvaartautoriteiten alvast niet ontgaan. Eric Kirch van de Regie der Luchtwegen vreest inderdaad dat de weg nu open ligt naar het terugschroeven van het vliegverkeer. De milieubeweging mag zich dan ook nog op heel wat tegenwind vanuit deze hoek verwachten. Want Kirch erkent wel dat er een geluidsprobleem bestaat, dat is al heel wat. Toch pleit zijn Regie der Luchtwegen voor bijvoorbeeld het ontmoedigen van kandidaatbouwers rondom luchthavens. Van symptoombehandeling gesproken! Wij houden u zoals steeds verder op de hoogte.

Danny Jacobs

Jimmy B., J.R. en Nonkel Bob zijn gewaarschuwd. Er is stevige concurrentie van de landbouwers van het ABS op komst! Onze vrolijke vrienden kwamen op 26 februari met paard en kar naar Brussel afgezakt om hun ongenoegen te laten blijken over het VMM-rapport waarin heel Vlaanderen als kwetsbare zone inzake waterkwaliteit wordt aangeduid.

En dan zingen we allemaal samen: "Als wij samen gaan marcheren, door het bos of langs de wei. Dan klinkt het wel 1.000 keren: Vrolijke vrienden, dat zijn wij!"

Straatgeweld en opgeklopte polarisatie zijn geen bouwstenen voor verder overleg tussen landbouw- en milieuorganisaties. Met deze boodschappen trokken Bond Beter Leefmilieu, Natuurreservaten vzw en De Wielewaal vzw daags nadien naar CVP-voorzitter Marc

Van Peel en minister van Leefmilieu Theo Kelchtermans. Beide CVP-voormannen beloofden de ontspoorde situatie spoedig weer recht te trekken. Wordt ongetwijfeld vervolgd!

Openbaarheid van milieu-informatie is geen luxe. Wel een noodzaak. Geen actie zonder informatie.

De toegang tot bepaalde gegevens is cruciaal voor de werking van de milieubeweging: 'zonder informatie, geen actie'. Het milieu wordt beschouwd als een zaak van algemeen belang. Het is daarom essentieel dat de bevolking de instrumenten krijgt om met kennis van zaken deel te nemen aan de ontwikkeling of controle van het milieubeleid.

26

De reglementering inzake openbaarheid van milieu-informatie is dan ook een oude prioriteit in de beleidswerking van BBL. Dit blijft ook nodig want de relatief jonge inspraak- en openbaarheidsprocedures blijken in de praktijk te weinig verbetering op te leveren. Er bestaat een Europese richtlijn (90/313) die algemene minimumvoorwaarden vastlegt voor de toegang tot milieuinformatie. De omzetting daarvan in art. 33 van het Vlare I is reeds jarenlang bron van kritiek omwille van juridische en praktische bezwaren. Het Vlaams decreet inzake openbaarheid van bestuur uit 1991 vormt geen alternatieve oplossing omdat het meestal niet van toepassing is op milieuinformatie. Er wordt dan ook door de milieubeweging al lang aangedrongen op een nieuwe algemene regeling inzake openbaarheid. Na een lange voorbereiding is de Vlaamse regering eindelijk met een ontwerp van decreet 'betreffende de openbaarheid van bestuur' op de proppen gekomen. Het ontwerp is volgens de MiNa-raad een belangrijke stap vooruit in vergelijking met bestaande wetgeving. Er zijn evenwel nog tal van mogelijkheden voor verdere verbetering.

Mentaliteitswijziging

Om te beginnen is het toekennen van het recht op informatie niet voldoende om te komen tot de 'mondige burger'. Daarvoor is een mentaliteitswijziging nodig ten voordele van een open bestuurscultuur; het vertrouwd maken van de burger en de overheid met de mogelijkheden, resp. verplichtingen van het ontwerpdecreet; het uitstippelen van een volwaardig voorlichtingsbeleid, enz.

De MiNa-Raad meent dat, voor zover informatie 'beschikbaar' is voor de overheid, in de regel enkel de aard van de informatie mag bepalen of deze informatie kan worden openbaar gemaakt. De identiteit van de administratieve overheid die over de informatie beschikt en de plaats en de vorm van de informatie mogen geen rol spelen. Er moet steeds een inhoudelijke belangenafweging worden gemaakt om te bepalen of informatie al dan niet kan worden vrijgegeven. Bovendien zijn vele uitzonderingsgronden niet duidelijk genoeg omschreven. Ze laten te veel ruimte over voor interpretatie.

Wat is beschikbaar?

De MiNa-Raad meent dat, voor informatie die door privépersonen aan de overheid werd overgemaakt overeenkomstig een wettelijke of reglementaire verplichting, een proce-

dure moet worden uitgewerkt die regelt of deze informatie al dan niet kan worden openbaar gemaakt en hoe dit eventueel moet gebeuren. Informatie die door privépersonen vrijwillig aan de overheid werd overgemaakt, is volgens de Raad voor de overheid 'beschikbare' informatie. Er dient geen onderscheid te worden gemaakt tussen informatie die verplicht aan de overheid werd overgemaakt en informatie die vrijwillig werd verstrekt. De hiervoor voorgestelde procedure kan ook hier worden toegepast. Informatie die door privépersonen ter beschikking moet worden gehouden van de overheid maar niet aan haar werd overgemaakt, is volgens de Raad 'beschikbaar'. Voor zover de informatie niet valt onder de uitzonderingsgronden, moet de overheid dus op verzoek van een derde deze informatie bij de privépersoon kunnen opvragen en aan de derde ter beschikking stellen.

De socio-ecomomische partners namen op deze punten echter meestal een afwijkend standpunt in.

Cryptisch en verwarrend

In de praktijk zullen een aantal praktische modaliteiten van de regeling in sterke mate bepalen in welke mate de burger gebruik zal maken van zijn recht op openbaarheid en dus in welke mate de doelstelling van het ontwerpdecreet zal worden bereikt. Het uitwerken van deze modaliteiten is evenwel een evenwichtsoefening. De decreetgever zal ook oog moeten hebben voor de uitvoerbaarheid van de regeling voor de overheid. De MiNa-Raad heeft daarover een reeks concrete suggesties.

Tot slot heeft de Raad een reeks bemerkingen over de juridisch-technische kwaliteit en de leesbaarheid van het ontwerp: de verwarrende structuur van het ontwerp, de overbodige herhalingen van procedurebepalingen, de bepalingen die cryptisch worden omdat de verwijzingen te bondig geformuleerd zijn, het niet altijd even helder of vlot taalgebruik en het gebrek aan eenvormigheid van terminologie en formuleringen.

Indien de Vlaamse regering met de constructieve opmerkingen van de MiNa-raad rekening houdt en snel werk maakt van de afwerking van het decreet, is er goede hoop dat we nog voor de volgende verkiezingen eindelijk beschikken over een volwaardige openbaarheid van milieuinformatie.

Rik De Baere

Is duurzame landbouw ook economisch haalbaar?

'Naar een duurzame landbouw?'. Dat is de titel van een studiedag die op maandag 30 maart wordt georganiseerd in het Provinciehuis aan de Kon. Elisabethlei in Antwerpen. Initiatiefnemers zijn de Werkgroep voor een Rechtvaardige en Verantwoorde Landbouw (Wervel), de Hogeschool van de Provincie Antwerpen (HPA) en de Stichting Lodewijk de Raet. De landbouw faalt vandaag de dag in zijn opdracht om de wereldbevolking gezond te voeden en slaagt er niet in een duurzaam ecologisch evenwicht met de natuur tot stand te brengen. Landbouw wordt dikwijls als oorzaak van deze problemen aangewezen maar is ook het slachtoffer van economische

wetmatigheden. Dat de landbouw sociaal en ecologisch verantwoord moet produceren om duurzaam te zijn, daarover bestaat een brede consensus. Over de beleidsopties en productiesystemen lopen de meningen echter soms ver uiteen. De studiedag wil vooral een debat op gang brengen over de doelstellingen en voorwaarden van en voor de landbouwproductie. Is ecologische landbouw op Europees en internationaal niveau haalbaar? Is duurzame landbouw ook economisch duurzaam? Begint verandering in het onderwijs? Wat is de rol van lokale overheden en adviesorganen? Het zijn slechts enkele van de vele vragen die aan bod zullen komen. De studiedag richt zich tot alle actoren,

beleids mensen, boeren en boerinnen, onderwijs mensen, derdewereldbeweging, natuur- en milieubeweging, consumenten- en arbeidersbeweging. De inschrijvingsprijs bedraagt 600 frank.

i Hogeschool Provincie Antwerpen (HPA),
Antwerpsesteenweg 145,
2800 Mechelen,
tel. 015/20.52.32.,
fax. 015/20.40.97.

Gewestplanwijzigingen voor Elcker-Ik Antwerpen

De milieujongens van Elcker-Ik Antwerpen trekken de komende weken volop de kaart van de ruimtelijke ordening. Op woensdag 18 maart licht Eric Grietens van de Stedenbouwwacht toe hoe je als lokale groep kan inspelen op de procedure van gewestplanwijzigingen. Immers, als gevolg van de goedkeuring van het Ruimtelijk Structuurplan worden momenteel nogal wat gewestplannen gewijzigd. Tijdens de info-avond krijg je te horen wat je mogelijkheden als lokale groep zijn. Twee weken later, op woensdag 1 april, wordt de vraag gesteld wat moet worden aangevraagd met bouwovertreedingen.

Zowat overal in Vlaanderen vind je wel illegale chalets en woningen. Maar als het tot een veroordeling kwam, werd het vonnis evenwel niet uitgevoerd. Daar blijkt evenwel zachtjes verandering in te komen... Alweer dezelfde Eric Grietens van dezelfde Stedenbouwwacht geeft toelichting bij het nieuwe handhavingsbeleid en maakt duidelijk hoe je als lokale groep zelf tegen bouwovertreedingen kan optreden.

i Elcker-Ik Antwerpen vzw,
Breughelstraat 31-33,
2018 Antwerpen,
tel. 03/218.65.60.,
fax. 03/281.02.45.

Experimenteren met water in de klas

Het Provinciaal Instituut voor Milieu Educatie (PIME) te Lier lanceerde onlangs een nieuw project rond het thema water. In dat kader voorziet het PIME een aangepaste programmatie met een tentoonstelling, informatieve spelen, labowerk, excursies,... Maar er staan ook enkele nascholingsactiviteiten gepland voor leerkrachten die de problematiek van water aan bod laten komen in hun klas. Zo is er op woensdag 18 maart een studiedag voor leerkrachten uit de eerste graad van het secundair onderwijs die met hun leerlingen willen

experimenteren rond water. Er staan allerlei fysische proefjes op het programma, er wordt ook chemisch onderzoek gedaan naar het zuurstofgehalte en de zuurtegraad in water én ook de voedselkringloop in het water wordt geanalyseerd. De studiedagen vinden plaats in het PIME en deelnemen kost 100 frank.

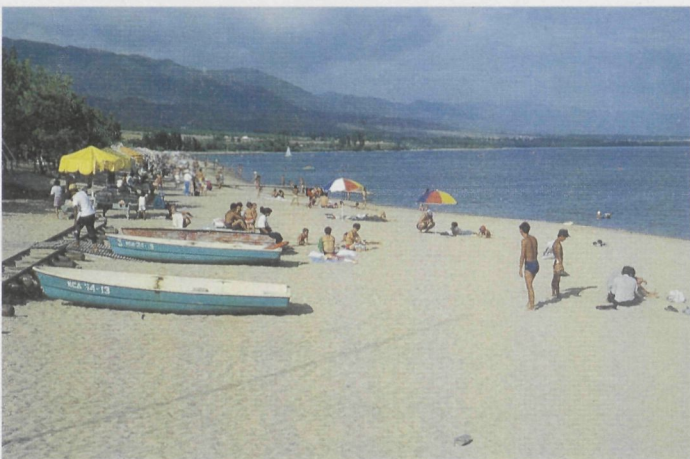
i Provinciaal Instituut voor Milieu Educatie (PIME),
Mechelsesteenweg 365, 2500 Lier,
tel. 015/31.95.11.,
fax. 015/31.58.80.

Horen, zien en spreken over Antwerps milieubeleidsplan

Het Provinciebestuur van Antwerpen liet recent het ontwerp van zijn eerste provinciaal milieubeleidsplan van de pers horen. Het milieubeleidsplan werd opgesteld om de natuur op het grondgebied van de provincie Antwerpen te beschermen en verder te ontwikkelen en om de kwaliteit van het milieu te verbeteren.

Van 2 maart tot en met 15 mei organiseert het Provinciebestuur een openbaar onderzoek waarbij iedereen gevraagd wordt zijn mening over het provinciaal milieubeleidsplan te laten horen. Onder het motto 'Horen, zien en... spreken' kan iedereen zijn opmerkingen schriftelijk overmaken. Tijdens de periode van het openbaar onderzoek wordt ook in elk arrondissement een hoorzitting georganiseerd waarbij het plan wat zal worden toegelicht en waarbij de aanwezigen vragen kunnen stellen. De eerste info-avond wordt georganiseerd op maandag 30 maart in Mechelen (C.C. A. Spinoy), vervolgens kan je op dinsdag 31 maart naar Antwerpen zelf (provinciehuis) en op donderdag 2 april naar Turnhout (Paterspand). De info-avonden starten steeds om 19u30. Bij het Antwerpse provinciebestuur is ook een informatiebrochure (gratis) en een ontwerpplan (200 frank) te krijgen.

i Provinciebestuur Antwerpen,
Dienst Milieu en Natuurbehoud,
Kon. Elisabethlei 22, 2018 Antwerpen,
tel. 03/240.57.21.,
fax. 03/240.57.79.

Ecotoerisme opent wijds

Democratie met Le

'De onbeschrijfbaar schoonheid van de natuur en het besef dat mijn reis me voerde naar de bergen van Kirgistan, ver weg van de Communistische experimenten, bracht mijn ziel tot rust'. Dit schreef contra-revolutionair Paul Nazaroff in 1919 tijdens zijn vlucht voor de Bolsjewieken.

We verlaten Oezbekistan via het Fergana-bekken. Deze langgestrekte vallei, ongeveer anderhalve keer de oppervlakte van België, vormt het echte hinterland van Oezbekistan. Het is dichtbevolkt, kent een zeer intensieve katoenteelt en is tevens de groententuin van de republiek. De islamitische heropleving scheert er hoge toppen. Aan de grensovergang met Kirgistan hangt de spanning in de lucht. We ondergaan er een Oezbeekse paramilitaire controle, enkele honderden meters verder gevolgd door een hartelijk welkom vanwege de Kirgische grensbeambte. Beide buurlanden leven nog steeds op gespannen voet samen nadat er in juni 1990 zeker driehonderd doden te betreuren vielen na een bloedig treffen tussen beide nationaliteiten.

Democratische Lenin

Osh, Kirgistan's tweede metropool, brengt ons in een opperste staat van verwarring. '1 mei' en '25 oktober', twee belangrijke symbolen van het communisme, zijn nog steeds de centrale

De republiek Kirgistan

Le nin op de sokkel!

Zijn woorden doorstonden moeiteloos de tand des tijds. Anno 1997 is Kirgistan nog steeds een onherbergzaam bergparadijs omgeven door uitgestrekte woestijnen.

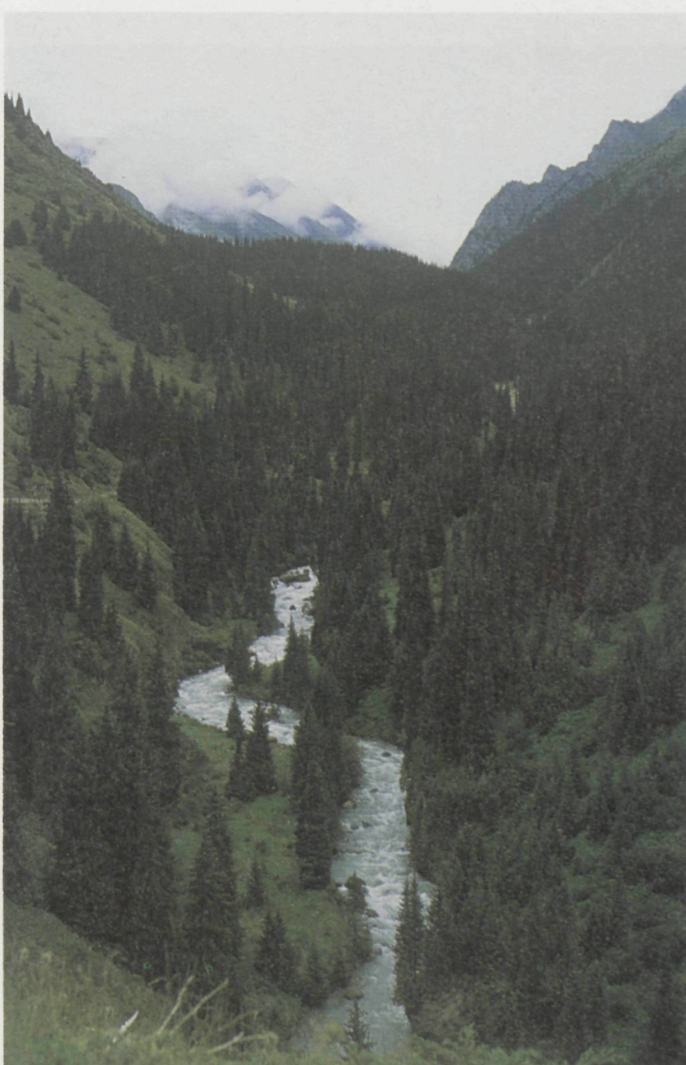
Milieurama trok erheen. Het tweede deel van onze reportage uit Centraal-Azië.

lanen van de stad. Ook op het einde van de gelijknamige straat prijkt Lenin onaangeroerd op zijn sokkel. Het lijkt wel een duik in de tijd. Schijn bedriegt echter. Kirgistan kent het meest open en pluriforme politiek systeem van de Centraal-Aziatische republieken. Het heeft een veelheid van politieke partijen, kent tal van niet-gouvernementele organisaties en een aanzienlijke persvrijheid. President Askar Akajev is de eerste leider in de regio die niet uit de partij-elite voortkwam.

's Avonds ontmoeten we Joeri. Met een, bijna plechtstatig. Brits accent toont hij enkele decennia oude stafkaarten van het nabijgelegen Pamirgebergte waar we de volgende dagen naartoe zullen trekken. Joeri, ooit een rasechte KGB'er, speelt met zijn organisatie Alp Trek in op het op poten zetten van enige toeristische infrastructuur. "Weet je, de Kirgische economie draait hoofdzakelijk op akkerbouw en veeteelt. Voor heel wat levensnoodzakelijke diensten waren en zijn we nog steeds afhankelijk van Rusland. Export kennen we nauwelijks. Wat we wel te bieden hebben is het, momenteel nog steeds onaangeroerde, toeristisch potentieel. Onze grotendeels onbedorven bergwereld en de mooie meren doen denken aan Zwitserland".

stan in een notendop

Kirgistan is de meest oostelijk gelegen Centraal-Aziatische staat. Het land is ongeveer 198.500 km² groot, wat overeenkomt met 6,6 maal België. Van de 4,5 miljoen inwoners leven er 627.000 in de hoofdstad Bishkek en 215.000 in Osh. Het land kent een parlementair regime en is gekend door zijn democratische vrijheden. Door het berglandschap heeft Kirgistan geen eigen spoornetwerk. Via spectaculaire paswegen worden de verbindingen tussen de landsdelen onderhouden. Meer dan 80% van het land bestaat grotendeels uit bergen, vooral boven de 2.000 meter. Bijna de helft ligt hoger dan 3.000 meter. Kirgistan heeft veel bergmeren waarvan het warme meer Issyk-Kul het grootste is. De economie draait hoofdzakelijk op akkerbouw en veeteelt. Het land heeft een lichte industrie (tapijten, jute, textiel) en heeft zo'n tienduizend kleine waterkrachtcentrales. Die hierdoor opgewerkte elektriciteit vormt zowat het enige exportproduct van belang. Kleinschalig, ecotoerisme betekent een belangrijke potentiële bron van inkomsten.

Nooit geloven zonder zien, denken we. Met een 'gecharterde' Sovjet legerbus trekken we de dag nadien de Hoge Pamirketen in. Al snel verlaten we de laagvlakte en moet de chauffeur de strijd aanbinden met hoge bergpassen, diepe ravijnen en vooral slechte wegen. Onderweg worden we geconfronteerd met het echte buitenleven van de republiek, waarin de extensieve landbouw centraal staat. Een echt buitenbeentje in de voormalige Sovjetunie. In het langgerekte dorp Kozor-Kelen geen sporen van de Islam die buurrepubliek Oezbekistan in zijn macht heeft. Hier overheersen de uitingen van het sjamanisme: er zijn veel schedels om de boze geesten weg te houden.

Ecotoerisme wenkt

Aan de voet van de 4.200 meter hoge Dziltigpas slaan we onze tentjes op naast een kamp waar nomaden tijdens de korte zomermaanden hun 'yurts' opslaan. Trotse mannen te paard houden hun yaks in de gaten en onthalen ons, spaarzame bezoekers, enthousiast op een glas thee. Na vijf uur trekken, beklimmen we een dag later de pas. De beloning is uitzonderlijk. Onder een open, blauwe hemel schitteren de met eeuwige sneeuw bedekte toppen van de Pik Kommunisma (7.505 m) en Pik Lenina (7.248 m) in het hinterland van Tadzjikistan. "Een ongerepte, maar momenteel onbereikbare bergwereld", mijmert Joeri. "Tadzjikistan werd na de onafhankelijkheid in 1991 een door burgeroorlog verscheurd land. De 'islamitische-democratische' coalitie en de 'communisten' staan er nog steeds met rokende Kalashnikovs tegenover elkaar". En er is weinig beterschap in zicht.

De plannen om ruim anderhalf miljoen hectaren van dit berglandschap te beschermen als Pamir Nationaal Park liggen dan ook al geruime tijd in de ijskast. "Zonde", zegt Joeri, "Als je weet dat het gebied de hoogste wereldpopulatie nog resterende

Nomaden in hun zomerkamp in het grensgebied met Tadzjikistan.

Marco Polo schapen herbergt. Hun gekrulde horens worden ruim twee meter lang. Naar schatting leven er nog 8.000 van deze bergspringers". Het ecotoerisme biedt ook hier heel wat mogelijkheden. Joeri stond in 1990 voor de laatste keer aan de voet van de Pik Lenina, als directeur van een internationaal bergkamp. "Een sneeuwlavine doodde er 43 deelnemers, waaronder heel wat vrienden". Meewarig schudt hij het hoofd. We zetten de afdeling in...

Frunze wordt Bishkek

Drie dagen later en een flinke stoflaag rijker komen we aan in Bishkek, de hoofdstad van Kirgistan. De reis ernaar over de lokale 'E40' was een heuse marteling. Tal van autowrakken getuigden van de erbarmelijke toestand van het wegennet. "Niet verwonderlijk dat de overlevingseconomie centraal staat", zegt de gids die ons door het historisch museum voert. Bishkek is een oase van rust. Tientallen kanaaltjes voeren het water van ijskoude bergriviertjes door de straten. Ze voeden er de ontelbare bomen, waarvan wordt gezegd dat ze 100 m² groen voorzien voor elk van de 670.000 inwoners. Een aange-name uitwas van de Sovjetarchitectuur die in schril contrast staat met onze vrijwel groenloze Belgische steden.

De trots van Kirgistan is het Issyk-Kul meer. Met een omtrek van ruim 6.200 km², gelegen op een hoogte van 1.600 meter, wordt het omringd door het Tien Shan-gebergte. Het meer bevriest nooit doordat het wordt verwarmd door het 'centrum van de wereld'. Alhoewel grotendeels onbevolkt, werden er in het Sovjettijdperk tientallen turbaza's langs de oevers gebouwd. Het gros van deze sanatoria sloot de deuren als gevolg van de economische crisis. Hotel Aurora, een betonnen mastodont, gebouwd in de vorm van het gelijknamig revolu-

Nog een laatste krachtsinspanning tot op de 4.200m. hoge Dziltigpas.

In het bergdorpje Kozor-Kelen overleefde het sjamanisme ruim 70 jaar Sovjetoverheersing. Getuige hiervan de 'schedel' op de omheining die boze geesten en negatieve krachten uit het dorp weert.

tionair schip, overleeft. Oezbeekse maffiabonzen, Kazachse oliebaronnen en Kirgische ondernemers verblijven er in veel te dure kamers.

Schrijnend Karakol

De levensomstandigheden van de Kirgische bevolking in het nabijgelegen stadje Karakol zijn daarentegen schrijnend. Gammele auto's doorkruisen de stad op zoek naar brandstof. Vrouwen met roetige jerrycans dito trechters bieden dit vloeibare goud aan op de stoep naast gesloten tankstations. Het fotografisch vastleggen van deze scène doet een verkoopster in woede losbarsten. "Schande is het. Het Westen hoeft deze dingen niet gepubliceerd te zien. Sedert die ene Gorbatsjov stuikt alles hier in elkaar. Het lijkt wel alsof jullie nog socialisme kennen en wij enkel het naakte kapitalisme".

Valantin Dyerevyanka ondergaat deze scene met de nodige kalmte. Samen met hem verkennen we de Altyn Arashan, een prachtige vallei aan de voet van de 4.260 hoge Pik Palatka. China is vanaf hier nooit meer veraf. Jaarlijks kan een handjevol toeristen deze uitgelezen fauna en flora aanschouwen. "Toch komt niet iedereen met even goede bedoelingen naar hier", weet Valantin. "Zeldzame planten en dieren worden meer en meer het land uitgesmokkeld. Ze leveren immers harde dollars op. Deze zijn hier meer dan nodig. Toch is het Westen zich bewust van de natuurschatten die we hier te bewaren hebben. Onlangs nog ontvingen we een Zwitserse delegatie die de inwoners van Karakol informeerden over de noodzaak van bosbescherming in de Altyn Arashan".

Danny Jacobs

Foto's: Marijke Pruyt & Thea Lolkema

Het land dat Stalin in zijn plannen vergat... Kan Kirgistan zijn rijke fauna en flora voor latere generaties bewaren?

Kirgistan, een land met amper grote steden en weinig of geen grootindustrie. Men zegt wel eens dat Stalin, behalve voor de collectivisering van de landbouw, het land in zijn plannen vergat. De natuur leek er dus tijdens 75 jaar Sovjetbewind ongestoord zijn gang te kunnen gaan. De bergwereld van Kirgistan roept menigeen herinneringen op aan een ware 'Sound of Music'. In het hartje van de zomer vormen de wilde bloementapijten, met onder meer wilde irissen en edelweis bij de vleet, een kleurrijk schouwspel. Marco Polo schapen, wolven, bruine beren en lynxen komen er algemeen voor. Tussen 3.000 en 4.000 meter hoogte leeft ook de Yak, een kuddebeest dat houdt van een bad in ijskoude bergstromen.

Alhoewel Centraal-Azië slechts in oppervlakte 17% van de voormalige Sovjet-Unie beslaat, werd er 50% van de totale fauna en flora vastgesteld. Toch is slechts 2% van de totale oppervlakte van Kirgistan natuurreservaat of beschermd gebied. Na de onafhankelijkheid in 1991 ging het beheer van deze gebieden er zienderogen op achteruit. Gebrek aan financiële middelen en een te beperkte personeelsomkadering droegen hiertoe bij. Een probleem voor de bescherming van tal van bedreigde diersoorten. Immers, in de rode lijst van 1985 (regionale editie van de Krasnaya Kniga SSSR) bleek dat 15% van

de zoogdieren en 10% van de vogels met uitsterven bedreigd waren in Kirgistan.

Lekkend uranium

Anno '97 voorspellen natuurbeschermers in de republiek een verdere neergang. Enkele oorzaken. Marco Polo schapen worden door West-Europese en Amerikaanse jagers voor grof geld geschoten. Tussen 1941 en 1991 verviervoudigde de stapel geiten en schapen. Overbegrazing treft ondertussen ruim 70% van de, vooral hoger gelegen, graslanden. Ruim eenderde van de begraasbare oppervlakte verdween hierdoor inmiddels. Een vijftigtal, ondertussen verlaten, uraniummijnen leverden ruwe splijtstof voor de nucleaire militaire machine van de Sovjet-Unie draaiende te houden. Sommige hiervan lekken momenteel: ze besmetten grondwaterlagen of verontreinigen waterlopen.

Sedert de onafhankelijkheid kwamen er andere bedreigingen bij. Canadese firma's bijvoorbeeld ontginnen de rijke goudlagen van het land. Alhoewel buitenlandse bedrijven heel wat meer rekening houden met het leefmilieu dan de vroegere

Sovjetcombinaten blijft het afwachten. Voor de milieubeweging in Kirgistan is het alvast duidelijk. Met de ontvangsten van harde valuta in het vooruitzicht in een nog steeds onderontwikkeld economisch landschap, dreigt de natuur het onderspit te delven.

PROCTER & GAMBLE

kwaliteitsprodukten gemaakt met zorg voor het milieu

Milieubeleidsverklaring van Procter & Gamble

Procter & Gamble vervaardigt hoogwaardige producten die beantwoorden aan de wensen van de consumenten.

Daarbij worden de volgende milieubeleidslijnen gevolgd :

- Producten en verpakkingen moeten veilig zijn voor de consument en het leefmilieu.
- Hierbij wordt het effect op het milieu zoveel mogelijk beperkt of voorkomen, zowel bij vormgeving, productie, distributie, gebruik en afvalverwerking.
- Bestaande milieuwetgeving wordt gerespecteerd en onderzoek wordt gedaan naar mogelijkheden om verder te gaan dan wat de wet voorschrijft.
- De uitvoering van het milieubeleid wordt voortdurend gecontroleerd en op vooruitgang geëvalueerd.
- Informatie over de milieuimpact van producten en verpakkingen wordt verspreid binnen en buiten het bedrijf.
- Het milieubeleid is geïntegreerd in de verantwoordelijkheid van elke werknemer.
- Het milieubeleid wordt ondersteund door een aangepaste organisatie, de nodige middelen en werkprogramma's.

**Dit milieubeleid geldt voor alle producten
van Procter & Gamble :**

**o.a. Ariel • Dash • Dreft • Lenor • Vizir • Mr. Proper
Viakal • Pampers • Always • Demak'Up • Tempo
Pantene • Vicks • Pétrôle Hahn • Oil of Olaz
Head & Shoulders • Camay**